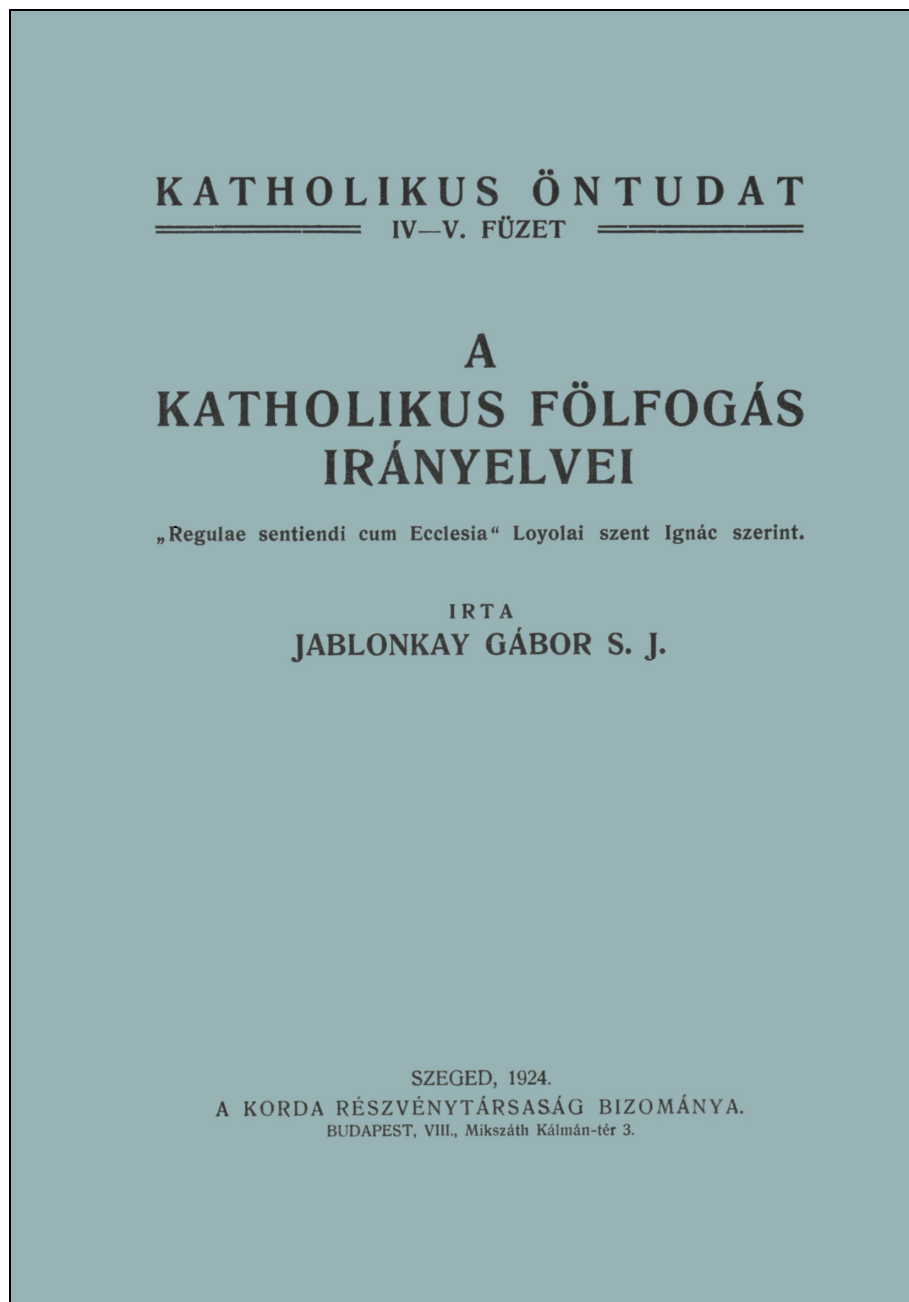

Jablonkay Gábor

A katolikus fölfogás irányelvei

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Jablonkay Gábor S. J.
A katolikus fölfogás irányelvei

„Regulae sentiendi cum Ecclesia” Loyolai Szent Ignác szerint.

Nr. 123. Imprimi potest.
Budapestini, 20 martii 1924.
Eugenius Somogyi S. J.
Praep. Provinciae Hungariae.

Nihil obstat.
Dr. Thomas Krämer
censor deputatus ad hoc.

306/1924. Imprimatur.
Szegedini, 1. maii. 1924.
† Julius, Eppus.

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv Szegeden jelent meg 1924-ben a Korda R. T. kiadásában, a „Katolikus öntudat” sorozat IV–V. füzeteként. Az elektronikus változat a Korda Kiadó engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Korda Kiadónak.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Ajánlás	4
Bevezetőül.....	4
I. A katolikus fölfogás alapelve	5
II. A katolikus hitélet forrásai	6
III. A katolikus kegyelmi élet legszebb virágai	9
IV. A virágzó hitélet más megnyilvánulásai.....	13
V. A katolikus hitélet gyakorlása.....	18
VI. Az egyházi elüljárók.....	19
VII. A katolikus tudomány	22
VIII. A katolikus tanokról való beszéd	24
IX. Ítéletünk alávetése	26
X. Modern kérdések vitatása.....	28
XI. A katolikus erkölccstan alapelve	32

Ajánlás

Nagyméltóságú és Főtisztelendő
gróf Zichy Gyula
pécsi püspök, kalocsai érseki apostoli administrator
Úrnak,
a katolikus öntudat apostolának, ajánlja
a Szerző.

Bevezetőül

„Keresztény a nevem, katolikus a melléknevem!” – így valljuk örömmel mindannyian, akik a római katolikus egyházhoz tartozunk. Megvalljuk evvel, hogy nagyrabecsüljük és szeretjük katolikus voltunkat. E ragaszkodás és nagyrabecsülés nemcsak szalmatűz lelkesedés, hanem nagy igazságokból fakadó komoly és szilárd meggyőződés gyümölcse. S éppen ezért meg kell nyilatkoznia mind gondolkodásunkban, mind beszédünkben, mind pedig tetteinkben. Ez az őszinte ragaszkodás azt a vágyat ébreszti bennünk, hogy megismerjük, miképpen s miben mutatkozik az igazi katolikus fölfogás.

A katolikus fölfogás és lelkület irányelveiről akarunk írni olyanoknak, akik szeretik egyházukat. Ezek az irányelvek katolikus elvek; nem egy embernek magánvéleményei, hanem egyetemes érvényűek, minden időre és minden katolikus embernek szólnak. Hiszen szoros sorban következnek azon alapigazságokból, amelyek nekünk egyházunk mivoltát és hozzávaló viszonyunkat föltárják. Mint a láncszemek, kapcsolódnak egymáshoz és kötnek bennünket az egyház által Istenhez. Ezek az irányelvek, amelyek szerint katolikus fölfogásunk igazodik, nem változnak a korokkal; azonban alkalmazásukban hol az egyik, hol a másik válik szükségesebbé, mert minden kornak megvan a maga szükséglete s a maga betegsége is.

A katolikus egyházi fölfogás irányelveit Loyolai Szent Ignácnak, Jézus-Társasága alapítójának lelkigyakorlatos könyve nyomán közöljük és fejtegetjük. Szent Ignác oly időben élt (1491–1556), amikor igen sok katolikus hívő vesztette el a katolikus öntudatot és lett áldozata a korszellem betegségének. Azonban a szentnek lelkigyakorlati nagyon sokat megtartottak vagy visszavezettek a katolikus lelki megújulás útjára. A lelkigyakorlatok könyvét, amelyet a szent összeállított s amelynek alapján végzik ma is az egész világon e lélekmegújító gyakorlatokat, III. Pál pápa kitüntető módon jóváhagyta és ajánlotta: „Mi, akik e lelkigyakorlatokat és utasításokat megvizsgáltattuk... és úgy találtuk, hogy bennük minden telve van jámborsággal és szentséggel s a hívek lelki épülésére igen hasznos és üdvös... mindent, ami bennük van, egyenként is jóváhagyunk, dicsérünk és védelmünkbe veszünk.” (Pápai bréve 1548. júl. 31-éről.) Tehát a bennük megadott irányelvekről bizonyosak lehetünk, hogy a hamisítatlan katolikus fölfogás álláspontját tárják elénk. És szerintük lehet megkülönböztetni, ki igazán és ki csak névleg katolikus.

Ezen irányelvek tárgyalásánál sok kérdést nem érintünk, ami inkább hitvédelmi füzetekbe való. Amit pedig ily kérdésekből fölhozunk, csak röviden mutatunk rájuk. Akik efféle kérdésekben bővebb felvilágosítást óhajtanak, azoknak ama hitvédelmi könyveket vagy füzeteket ajánljuk, amelyeket a *Szent-István-Társulat* vagy a *Mária-Kongregáció* ad ki Budapesten. A katolikus egyház elleni különféle támadásokra időnként a *Magyar Kulturá-*ban is található válasz. A mi célunk más: az öntudatos katolikus fölfogást keresők fölvilágosítása.

I. A katolikus fölfogás alapelve

Loyolai Szent Ignác lelkigyakorlatos könyvében a katolikus fölfogás vagy az „egyházzal való együttérés” szabályait, irányelveit így vezeti be:

„Hogy valóban úgy érezzünk, ahogy kell, a küzdő egyházban, a következő szabályok tartandók meg:

Első szabály. „Félretéve minden különvéleményt, készséges akaratot és hajlandóságot kell táplálnunk, hogy mindenben engedelmeskedünk Krisztus Urunk igazi jegyesének, aki nem más, mint Anyánk, a hierarchikus római egyház.”

Ez az elv kimondja az igazi katolikus fölfogás általános alapelvét, megmutatja a módot, amelyen e fölfogásunk megnyilatkozik, és megjelöli a legfőbb indítóokot e fölfogás ápolására. Miben áll az igazi katolikus lelkület, szemben a nem katolikus fölfogással? Elsősorban a nagyrabecsülésben. Akit nagyrabecsülünk, arról tisztelettel szólunk is. Ezért szabályunk is tiszteletet tanúsító módon szól róla. Továbbá a ragaszkodásban: s ezért említi a szabály a kegyelet gyöngéd indítóokait. Végre az alávetésben, az engedelmisségre való hajlandóságban; s ezt a szabály külön kifejezetten hangsúlyozza. A nagyrabecsülés, ragaszkodás, engedelmisség gyümölcse pedig az egyház fejlődéséért, fölvirágzásáért, terjedéséért vállalt buzgólkodás lesz.

Az engedelmisségre való készség egyházunkkal szemben: ez a próbaköve a katolikus fölfogásnak. A lázadás elvét, az eretnokség elvét, a saját fejünk szerinti vélekedést és a saját akaratunk független érvényesítését legyőzve, a katolikus elismeri a tekintély elvét, még pedig következetesen mindenben. A tekintély, az egyház tekintélye Istentől van; ezért meghajolunk előtte mindenben: elfogadjuk mindenben az egyház tanítását, elismerjük mindenben törvényeit, helyeseljük ajánlásait, intézményeit és keressük az okokat, amelyekkel igazoljuk őket. Készek vagyunk meghajolni az egyház előtt és bensőnkben elfogadni, amikor valamit hitcikkelyként (dogmaként) tanít vagy mint súlyos bűn terhe alatt kötelező törvényt ír elő. De készek vagyunk abban is az egyházat követni, amit nem ír elő dogmaként, hanem a katolikus tannal összefüggésben tanít vagy helyesel és amit mint intézményét vagy szokását jóváhagy vagy ajánl. A Szentlélek mindebben különös gondviseléssel vezeti az egyházat. S így az egyházat követve az Isten útján vagyunk. Nem igaz fia a katolikus egyháznak, aki ugyan „jó” „hithű” katolikusnak tartja magát, de nagy bátran eltér az egyház tanításától, ha ez még nem döntött legfőbb tekintélyével; és szembehelyezkedik az egyház óhajával, ha nem sújt kiközösítéssel. Aki pedig még dogmákat, hitcikkelyeket sem fogad el, az már nem is katolikus, hanem eretnek, vagyis önkényesen válogat abban, mit akar hinni, mit nem.

Minő indítóokaink vannak arra, hogy így készek legyünk mindenben meghajolni az egyház előtt? Szabályunk három súlyos okot hoz föl, amelyek értelmünket meggyőzik és akaratunkat megindítják e tiszteletteljes és szerető meghódolásra. Az első ok a hitből magából van merítve s kiemeli, hogy az egyház, a vezető és tanító egyház. Krisztus jegyese, akit ő vérevel szerzett meg. Ez nemcsak képes beszéd, hanem hiteles tény és a Szentírásban több helyütt kimondott dogma. Az egyház mivoltát tárja föl. Amint tehát Krisztust tiszteljük, szeretjük s előtte meghajlunk, úgy kell az ő jegyese iránt is tiszteletet, szeretetet s engedelmes hódolatot tanúsítanunk. A másik ok az elsőből következik s az egyház természetéből fakad: az egyház a mi anyánk, aki életet adott nekünk, nevelt s védett minket, akinek neve is, szíve is anyai s aki az anya fájdalmait s gondjait szenvedti át gyermekeiért. Még pedig szent anya, tehát fiait csalhatatlanul, biztosan vezeti és kapcsolja Istenhez. Ezért gyermekei mind a lelkipásztorok s a hívek egyaránt, kegyeletesen szeretik és szavát fogadják. Végre a harmadik ok, amely ezt a készséges meghajlást tőlünk megkívánja az, hogy az egyház „hierarchikus és római”, mert ez arra mutat ismét, hogy ez az Úr Jézus igazi egyháza. Ez az az egyház, amelynek alapkövévé Jézus Pétert tette; s Péter Rómában élt és halt meg, tehát törvényes

utódai a római püspökök, vagyis a pápák. Ahol Péter, ott az egyház. És ebben az igaz egyházban a kormányzat sokfokozatú, hatalmas elágazású; de mind az egység középpontjától nyeri hatalmát, mind összefügg Péter székével, amely az isteni gondviselés vezetése folytán Rómához kapcsolódott. Így tehát a hierarchikus, vagyis szent kormányzatig és a római egyház: Krisztus egyháza. Ez az ő országa, ez az ő titokzatos teste, az igazság oszlopa és erőssége (1Tim 3,15), az üdvösség bárkája mindenkinek. Ezért irányul Róma felé, Krisztus helytartója felé, az igazi katolikusok szeretete és meghódolása hitben és engedelmisségben.

Ezek az indítók elég nyomósak arra, hogy egyházunkkal érezzünk s ezért meglegyen bennünk főképpen az akarat a hitre. Készségesen elfogadjuk tehát a hit bizonyítékait, amelyeket egyházunk előad; de valóban hiszünk is készséggel az Isten igazmondása és az egyház tanító csilhatatlansága miatt. Éppúgy készséggel meghajlunk az egyház rendelkezései előtt, mert bennük Krisztus jegyesének, a mi szeretett anyánknak utasításait látjuk.

* * *

Ezen alapelvből, mint a bimbóból a szirmok, fejlenek ki a következő szabályok vagy irányelvek. Ezek részletesebben megmutatják a főbb kérdéseket, amelyekben alkalmunk van hitvallást tenni igaz katolikus voltunkról. E szabályok nemcsak a XVI. században voltak időszerűek, hanem ma is azok, főképp azon alapgondolatok, amelyek bennük rejlenek.

Ragaszkodásunkat egyházunk iránt, egyházas felfogásunkat vagy olyképpen vallhatjuk meg, hogy védjük, helyeseljük, dicsérjük egyházi intézményeinket – s erről szól a következő nyolc szabály (2–9-ig); vagy olyképpen, hogy tartózkodunk oly kérdések vitatásától, feszegetésétől, amelyek tévedésre szolgálhatnak alkalmul, – erre vonatkozik a többi szabály (10–18.). Lássuk egyenként.

II. A katolikus hitélet forrásai

Mint igazi katolikusok elsősorban helyeselni és védeni fogjuk mindazokat az intézményeket egyházunkban, amelyekben a természetfölötti, kegyelmi élet forrásai rejlenek, akár a minden katolikusnak szükséges természetfölötti élet lényeges forrásai, akár a dúsabban virágzó hitélet bővebb erei azok. Ezekről így ír Szent Ignác:

Második szabály: „Helyeselni [dicsérni] a papnál való gyónást és a legméltóságosabb Oltáriszentség vételét [az áldozásban] egyszer az évben, de még inkább havonként, sőt még jobb hetenként, a megkívánt szükséges föltételek mellett.”

Harmadik szabály: „Dicsérni [helyeselni] a gyakori szentmishallgatást, éppígy a templomi s azon kívüli szenténekeket, zsoltárokat, hosszabb imádságokat; éppígy az egyházi zsolozsmára, bárminő imádságra és az egész kánoni órákra szentelt időt.”

1. Az egyházat, mint Isten művét, nem emberi eszközök tartják fönn, hanem a kegyelmeivel benne működő Szentlélek. Az egyes katolikusok sem élő tagjai Krisztus testének: ha nincs meg bennük az Isten *megszentelő* kegyelme, a lélek élete; és ha nem támogatja őket Isten *segítő* kegyelme. A megszentelő kegyelem, ha elvesztettük, a *gyónásban* szerezhető vissza és a szent áldozással erősödik meg. Egy év hosszú idő; a legtöbb hívő ennyi idő alatt igen könnyen súlyos bűnbe esik. Aki azt mondja: nincs vétkem, hazudik, – mondja Szent János apostol (1Jn 1,8). Az évi gyónás tehát legalább arra szolgál, hogy időről-időre újra életre támadjon lelkünk. A lelki föltámadás szerzője a halottaiból föltámadt Jézus. Ezért legalább a húsvéti időben írja elő az egyház a gyónást. Mily könnyelműek azok a katolikusok, akik még ekkor is elmaradnak! Nem gondolnak sem azzal, mi történnék velük, ha időközben meghalának bűneikben; sem azzal, mily szégyen ellentétben állni avval, amit meggyőződésüknek vallanak. Az ilyenek féllábbal már az egyházon kívül állnak. De még

inkább azok, akik még az évi gyónás és áldozás ellen beszélnek is. Evvel szakasztott másai azoknak, akik a XVI. században milliónyi hívőt szakítottak el az anyaszentegyháztól.

Hogy pedig a gyónás nem az egyház, nem a papok találmánya, azt olyan katolikus előtt, aki csak némileg is jártas hitében, fölösleges fejtegetni. A papok ki sem találták volna, mert nekik is kell gyónniuk, s a gyóntatás is oly terhes, hogy a kevésbé buzgó papok ugyancsak húzódoznak tőle. A buzgók közül pedig már nem egynek egészségébe és életébe is került. Angolországban, Németországban sok protestáns óhajtotta ismét behozni a gyónást; de papjaik, mert Krisztustól nyert hatalommal nem bírnak, Krisztus nevében nem is bocsáthatják meg a bűnöket.

2. Az *áldozásról* maga Jézus mondta: „Ha nem eszitek az ember fia testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet ti bennetek.” (Jn 6,54) Sok katolikus mintha meg akarná hazudolni Jézus e szavait. Lehetetlen magyarázata e szavaknak az, hogy csak hit által való, tehát képletes táplálkozásról szól itt az Úr. Ha ez a felfogás igaz volna, miért nem magyarázta így ki maga az Úr szavait, mikor a zsidók azokat szószerint értették s rajtuk megbotránkoztak? Miért ismételte ő még nyomatékosabban: „Az én testem valóban étel és az én vérem valóban ital?” (Jn 6,56) S mikor még tanítványai közül is többen megütköztek rajta, miért nem enyhítette beszédét? S mikor el is hagyták őt sokan e szavaiért, miért mondta az apostoloknak: „Vajon ti is el akartok-e menni?” (Jn 6,68) Nem; Jézus az ő testének valódi, testszerinti magunkhoz vételéről beszélt s ezt a táplálkozást, tehát az áldozást szükségesnek mondta, hogy lelkünk életben maradjon, vagyis a bűnök által meg ne haljon. Önmaga fosztja meg magát a lélek életétől, aki nem járul az áldozáshoz, ha módjában van. Az egyház joggal kívánja, hogy hívei Krisztus testének élő tagjai legyenek; s ezért írja elő, hogy legalább egyszer az évben, húsvét táján, a lelki föltámadás idején járuljanak a szent áldozáshoz. Aki tehát még ekkor sem áldozik, már evvel a mulasztással magával súlyos vétet követ el. Hogy mondhatják tehát az ily katolikusok, hogy nincs bűnük?

De az igazán katolikus embernek nem lehet elég csak élet halál közt tengődni, vagy egyszer egy évben rövid időre fölkelni a bűn halálából. Viruló élet így nem fejlődhetik. Az ember a megszentelő malaszt állapotát csak úgy tarthatja fenn magában s csak úgy él egészséges hitéletet, ha többször is magához veszi az élet Kenyerét. Ezért buzdít az Úr Jézus is és vele az egyház, hogy gyakrabban tápláljuk és erősítsük lelkünket a szent áldozással. Az első századokban el is volt terjedve a gyakori áldozás. Később a hívek buzgósága ellankadt s ezért volt szükség a parancsra, hogy legalább egyszer az évben áldozzanak a hívek. De mindig ajánlotta az egyház a gyakrabban való áldozást. A trienti zsinat előtt nagy eredmény volt, hogy sokan havonként, mások hetenként járultak az Úr asztalához. Az egyház a még gyakoribb, a napi áldozást is ajánlja híveinek, a világiaknak is.

A katolikus felfogású, egyházával együttérző ember tehát helyeselni és gyakorolni fogja nemcsak az évi gyónást és áldozást, hanem a gyakrabbit is. Hatásait önmagán fogja érezni, ha a kellő módon járul e szentségekhez. Ha visszaéléseket veszünk észre, ne a gyakori gyónás és áldozás ellen forduljunk, hanem azok ellen, akik vele visszaélnék.

A „szükséges előírt föltételek” közt első a szent áldozáshoz: a kegyelem állapota vagyis a halálos büntől való megtisztulás. Erre szolgál a gyónás. A gyakori gyónás és áldozás gyümölcse éppen az, hogy az ember ritkábban esik el és könnyebben, hamarabb fölkel. Sőt eléri azt is, hogy hosszú időn át semmi súlyos vétetbe sem esik. Ilyenkor gyónásaiban a bocsánatos bűnöket, kisebb hibáit mondja meg. A bocsánatos bűnök nem teszik méltatlanná az áldozást; de hatását gyöngítik, ha nem bánjuk meg őket. A szent áldozás maga is gyógyítója a bocsánatos vétkeknek s a rendetlen hajlamoknak. S így nem kitüntetés a szentebb életűeknek, hanem orvosságunk, mindnyájunknak, mert mind gyarlók vagyunk.

A másik előírt föltétel a helyes szándék. „Helyes pedig annak a szándéka, aki nem pusztán szokásból vagy hiúságból járul a szentáldozáshoz, sem pedig emberi tekintetből, hanem hogy Isten tetszésének megfelelően, vele a szeretet által bensőbben egyesüljön és ezen isteni

orvossággal a saját gyöngeségét és fogyatkozásait orvosolja.” (1905. dec. 20. döntés.) Aki azért megy áldozni, hogy lássák, hogy dicsérjék, jobbnak tartsák; aki áldozásaira hivatkozva bizonyos előnyöket akar elérni bárkinél: nem megy tiszta szándékkal áldozni. Aki gyakran áldozik, de semmi igyekezetet sem tanúsít, hogy szájkodását, káromkodását, önzését s egyéb nagyobb hibáit elhagyja, – ezzel mutatja, hogy csak megszokásból megy; ez pedig szintén nem helyes szándék. Aki nem tudja rászanni magát, hogy a divatnak oly kinövéseit elhagyja, amelyek már a keresztény szerénységet és tisztességet sértik és szertelenségük miatt másoknak kísértésre, botránkoztatásra szolgálnak alkalmul; sőt aki még az áldozáshoz is ily kivágott, átlátszó ruhában járul: az, mint az egyház vezetői sok helyütt kijelentették, nem a kellő módon járul az áldozáshoz, még az áldozásnál is botránnyul szolgál. Tehát hiányzik a helyes szándék, de egyúttal bűnre vezető alkalma lesz másoknak. Ezért a püspökök már sok helyütt tilalmat adtak ki ilyenek megáldoztatására. Az ilyenek tehát visszaélnak a legszentebbel, magával a lélek orvosságával. Ne a gyakori áldozást hibáztassuk tehát, hanem az ily visszaéléseket igyekezzünk eltávolítani.

Aki ellenben gyógyulni akar s aki a lelkiéletet meg akarja őrizni, az mehet s menjen is áldozni gyakran, ha gyöngének érzi is magát. Gyöngeségét éppen a szentáldozás fogja erővé változtatni. És ha bizonyos bocsánatos hibák megmaradnak is, ha a küzdelem hosszabb is, nem kell a gyógyítóeszköz alkalmazását abbahagyni, hanem kitartóan folytatni.

X. Pius pápa a gyakori áldozáshoz megkívánta még, hogy azok, akik e vágyat érzik magukban, a gyóntatóatya tanácsa szerint igazodjanak. Így ír az előbb idézett körlevélben: „Hogy a gyakori és mindennapi szentáldozás kellő óvatossággal és több érdemmel járjon, be kell abba folynia a gyóntató irányító tanácsának”. Nem kis fontosságú intelem ez; megvéd mind az aggodalmas tépelődéstől, mind a könnyelmű lazaságtól. A gyóntatóknak azonban nincs joguk eltiltani azokat a gyakori áldozástól, akik a halálos büntől tisztán élnek és helyes szándékkal bírnak.

A gyakori szentáldozás helyeslése és fölkarolása az igazi, elevenebb katolikus lelkiület egyik legjobb próbaköve.

A gyermekek első áldozásáról még sok hamis nézet van a katolikusok közt elterjedve; főképp az, hogy a gyermek 10–12 éves kora előtt nem érti meg, mit tesz. X. Pius pápa szerint, ha a gyermek a hit legelemibb igazságait a maga korához mérten tudja és meg tudja különböztetni, hogy a szentáldozásban nem kenyeret, hanem Jézust veszi magához: már jóval korábban áldozhatik s az áldozása legjobb eszköz, hogy ártatlanságát megőrizze.

3. A katolikus vallás az Istentől való függésünknek, Isten iránti viszonyunknak elismerése és megvallása olyképp, ahogy ezt Jézus tanította. Tehát Isten tiszteletében áll a vallás. A katolikus istentisztelet középpontja a szentmiseáldozat. A szentmise nem pusztán szertartás, hanem sokkal több: áldozat, amellyel Istennek mint a legfőbb Úrnak hódolunk, őt megengeszteljük, neki hálát adunk, tőle kegyelmeket nyerünk. Benne megváltásunk művét nap-nap után megismétli maga az Üdvözítő és a megváltásából fakadó kegyelemforrás csatornáit nyitja meg. A megváltó keresztáldozat emlékét megújítja és gyümölcseit kiosztja. A szentmise szertartásai emlékünkebe idézik Jézus életét, szenvedéseit, keresztáldozatát; az átváltozás, amely magának Jézusnak az utolsó vacsorán mondott szavaival megy végbe, Jézus véráldozatának vértelküli megisméltése: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.” Ez az áldozat tehát istentiszteletünk koronája; nélküle nincs vallásosság. Fölülmúl minden imádságot értékre, méltóságra, de hatásra nézve is. Egyben ez az áldozat a legszentebb gondolatok és indulatok forrása is. A szentségek ható erejének is ez az áldozat a kútfeje, mert ugyanaz, mint a keresztáldozat. Joggal mondhatjuk tehát a katolikus vallás középpontjának, lelki tevékenységünk napjának; de egyúttal öntudatos, áldozatos hitéletünk iskolájának.

A szentmisén való jelenlét s részvétel tehát a katolikus ember legméltóbb s leggyümölcsezőbb foglalkozása. Nemcsak az áldozópap, hanem a jelenlevők is mind együtt mutatják be az áldozatot, ha valóban szívvel-lélekkel vannak jelen. Mily messze estek tehát a

katolikus fölfogástól azok, akik még a kötelező vasárnapi és ünnepi szentmisén sem jelennek meg, vagy csak éppen bekukkantanak néhány percre! Akik pedig délutáni miséről beszélnek, amint sajnos megtörtént elégszer, még azt sem tudják, mi a szentmise.

Ha a szentmise ily elsőrangú megnyilvánulása a vallásnak, nemcsak a kötelező szentmisén vesz részt az igazi katolikus, hanem igyekszik módját ejteni, hogy hétköznapi is jelen legyen és Istent vele tisztelje s munkáira áldását megnyerje. Többet ér ez az áldás, mint az ember összes fáradozása és kenyérgondja együtt.

4. Istent nemcsak lelkünkkel és lelkünkben kell tisztelnünk s nemcsak magánosan. Testünk szerint is és mint társadalmi lények is az Istenéi vagyunk; tehát külsőleg is és testületileg is kell őt imádni, tisztelni. Jézus azt mondja: „Ha ketten közületek megegyeznek a földön, minden dolgról, amit kérnek, meglészen nekik az én Atyámtól, ki a mennyekben van. Mert ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok én közöttük.” (Mt 18,19.20). Mennyivel inkább tehát, ahol sokan vannak így együtt! Íme a közös istentisztelet ajánlása magának Jézusnak szájából!

Ezen *közös istentisztelet* különféle nemei a szentmisén kívül: a templomban vagy azon kívül fölhangzó egyházi énekek, zsoltárok, litániák, vagy más hosszabb imádságok, pl. a szentolvasó. Az egyház szolgálival a hívők nevében imádkoztatja a zsolozsmát; annak egyes részei a kánoni órák. Nem külsőségek ezek, hanem megvallása annak, hogy szívünk s testünk egyaránt örvendez az Úrban és neki szolgál. Egészen magától értetődő dolog, hogy a katolikus templomba csak oly énekek valók, amelyek a katolikus szívvel tökéletes összhangban vannak. Ezért nem valók oda oly énekek, amelyek nem-katolikus szerzőktől erednek, vagy alkalmat adhatnak a katolikus fogalmak összezavarására. Így egy nép sem bűnhődheti meg a jövőt, mert ily érdemű bűnhődéshez végtelen értékű elégtétel kell, amire csak Istenfia képes. Az sem megfelelő, hogy csak földi jókat: jókedvet, bőséget, győzelmet kérünk a templomban. Éppúgy nem való a templomba a „Magyar Hiszekegy”, mert téves felfogásra ad alkalmat. Az ilyen énekek helyébe másokat kellene s könnyen lehetne beállítani, amelyek még hazafiasabbak és kifogástalanul katolikusok is. Aki az olvasóban, rózsafüzérben csak külsőséges imádságot lát, még nem tudja, mi az olvasó; a hívő lélek azonban megtalálja az olvasóban azt az eszközt, amely szívét kedvesen emeli Istenhez és számára lelki vigaszt és kegyelmet szerez.

Ezenkívül azonban a magunk lelki kamrájában is – mint Jézus mondja – sokszor fölemeljük szívünket Istenhez, így lesz egész életünk Istennel, minden jó forrásával összekötve. De ne csak kérjünk és főképp ne csak földi javakat kérjünk, hanem köszönjük is meg Istennek a vett jókat s az egyház általános érdekeiről se feledkezzünk meg. A hálaadásnak sokkal gyakoribbnak kellene lennie, mert méltatlan voltunk mellett valóban úszunk az isteni jótétemények tengerében.

A szentmise, a gyónás és áldozás, a közös és magános imádság a katolikus ember lelki életének forrásai. Önmagukban véve e források bőségesek, túláradozó; ránk nézve pedig hatásuk oly mértékben lesz meg, amilyenben merítünk belőlük. E forrásokkal szemben tehát az igazi katolikus lelkület azt fogja helyeselni és követni, ami több életet ad, ami közelebb hozza őt Jézushoz; tehát a köteleiséget meghaladó jócselekedeteket is, mert az igazi katolikus lelkület éppen a nem kötelező jóra is vállalkozó készség.

III. A katolikus kegyelmi élet legszebb virágai

Jézus egyházának szelleme a szeretet szelleme, még pedig a nagylelkű szereteté. Jézus nagylelkű áldozatokat hozott érettünk, hiszen semmire sem volt kötelezve. A katolikus szellem legszebb virágai azok az áldozatok, amelyeket viszont a hívek hoznak Jézus iránti szeretetből. Némelyek egész életüket föláldozzák érte és meghalnak érte. Ezek a vértanúk.

Mások egész életüket föláldozzák érte; s mert a vértanúságra csak rendkívüli esetekben van alkalom, élnek, dolgoznak, szenvednek érte egész életükön át. Ezek közé tartoznak a szerzetesek, akik fogadalommal kötelezik magukat az ún. evangéliumi tanácsokra. Ismét mások egyes jócselekedeteket áldoznak föl az Istennek s ezeket egyenesen istentisztelő cselekedetökké avatják azzal, hogy reájuk fogadalommal kötelezik magukat. Mindezek a nagyobblelkű áldozatok mutatják azt a dús, pezsgő kegyelmi életet, amelyet csakis Jézus igazi egyházában lehet megtalálni. Nem Jézus igazi egyháza az, ahol nem működik Jézusnak e nagylelkű szelleme, ahol Jézus evangéliumi tanácsainak és más ajánlásainak nincs becsülete. Erről szólnak a következő szabályok Szent Ignációtól:

Negyedik szabály. „Nagyon dicsérni a szerzeteket, a szüzességet és önmegtartóztatást s nem annyira a házaseletet, mint az említett állapotok bármelyikét.”

Ötödik szabály. „Dicsérni a szerzetes fogadalmakat, ti. az engedelmisség, szegénység, tisztaság és más nem kötelező [kötelességen túl elvállalt] tökéletes cselekedetek fogadalmait. Megjegyzendő, hogy a fogadalom oly dolgokra vonatkozik, amelyek közelebb állnak az evangéliumi tökéletességhez; tehát oly dolgokról nem tehető fogadalom, amelyek a tökéletességtől eltávolodnak, pl. hogy kereskedést vállalunk, vagy házasságra lépünk stb.”

1. Jézus nemcsak példájával tanított a nagyobblelkű áldozatokra s így a tökéletesebb életre, hanem szavaival is buzdított rá. „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.” (Mt 5,48). „Ha tökéletes akarsz lenni, add el mindenedet és add a szegényeknek s jöjj, kövess engem.” (Mt 19,21). Az Isten országáért vállalt szüzi életről így szól: „Aki föl tudja fogni, fogja föl” (Mt 19,12). Épp így ajánlotta szavával és példájával az alázatos engedelmisséget is. A keresztény lelkület, a szeretet szelleme, az egyház kezdetétől fogva sok hívőt rábírta, hogy Jézus iránti szeretetből, Jézus példájára és tanácsára fokozottabb, állandó törekvéssel vállalkoztak a tökéletesebb életgyakorlatra; hivatásszerűen, állapotbeli kötelességüké tették ezen evangéliumi tanácsok követését. Ezt a kötelezettséget akképp veszik magukra, hogy fogadalommal kötik le magukat az engedelmisségre, a szegénységre s a tiszta életre. Az engedelmisség fogadalmával az önakarat érvényre juttatását győzik le s így a veszélyeket, amelyek a büszkeségből folynak. A szegénység és tisztaság fogadalmát által pedig azon köteleket szakítják szét, amelyek az embert a földi dolgokhoz, a vagyonhoz s a testi élvezetekhez kötik s így üdvét veszélyeztetik vagy hátráltatják. Ez a vállalkozás nem minden keresztény kötelessége; hozzá Istentől eredő hivatás kell; de az egyház lényegéhez tartozik, hogy benne ily nagylelkű vállalkozó szellem mindig megvolt s megvan. Mert jele annak, hogy benne a keresztrefeszített Jézus iránti szeretet virágzik és ez a szeretet sokakat arra bír, hogy egész magukat odaadják, föláldozzák az Isten fiának. Az áldozat az alapeszméje a szerzetes életnek. És fokmérője a katolikus hitélet virágzásának, mily számban és mily hősiességgel vállalkoznak az arra hivatottak s rátermettek ezen életmódra és mily mértékben engedik a szülők erre gyermekeiket. Kellenek kétségkívül minden időben példás világiak is és ma talán jobban, mint máskor. De azért sem a szerzeteséletet általában véve, mint az egyházban élő intézményt, nem kárhoztathatjuk, – evvel magát az egyházat kárhoztathatók; – sem egyeseket, akik hivatást érznek, nem tarthatunk vissza. Az egyeseknél az a döntő, mire hívja fel őket az Isten. Amint helytelen valakit egyházi vagy szerzetesi pályára kényszeríteni: ha arra Istentől nincs hivatva, éppúgy helytelen és bűnös, visszatartani azt, aki arra hivatva van. Csak az Isten tudhatja és csak neki van joga meghatározni, mely kegyelmekkel, s mely úton akar valakit üdvösségére s tökéletességére vezetni. Ő képesíti az egyeseket és ő adja a lélekbe a hajlandóságot erre az útra. Ez a képesítés meg ez a hajlandóság az, amit hivatásnak nevezünk. Aki hűen követi a hivatást, meg is kapja Istentől mindazon további kegyelmeket, amelyek őt végcéljára segítik. Aki nem követi, azon veszélynek teszi ki magát, hogy más pályán nem kapja meg a hathatósabb isteni támogatást. Isten nem köteles más kegyellemmel segíteni azt, aki az egyiket elutasítja magától. Így könnyen még üdvösségét is eljátszhatja az ember. Tehát az igazi hivatást sem elhanyagolni,

sem megakadályozni nem lehet bűn nélkül. E téren nemcsak sok ifjú és hajadon, hanem igen sok szülő is nagy hibát követ el. A szülőnek megvan a joga és kötelessége megvizsgálni a hivatást és tanáccsal szolgálni, de nincs joga azt megakadályozni. Ha valamely gyermek egyetlen támasza volna a szülőknek, természetesen nem hagyhatja el őket, míg róluk nincs kellőképp gondoskodva. De ahol több gyermek van, ez az eset nem áll fönn. Keresztény gondolkodású szülők nemcsak hogy nem akadályozzák gyermekeik igazi hivatását, hanem a legnagyobb kitüntetésnek veszik, ha gyermekeik közül akár a legkedvesebbet is annak adhatják, akitől kapták. Áldozatuk fájalmát megédesíti a tizenkétéves és harmincéves Jézus, valamint Szűz Mária példája, melyet adtak, mikor az Üdvözítő a mennyei Atya akarata szerint elhagyta a szülői házat, hogy egyedül hivatásának éljen. A katolikus fölfogás hiányára vall sokak véleménye, akik szeretetlenséget, sőt kegyetlenséget látnak a gyermekek viselkedésében, ha azok a szerzetből nem látogatják meg őket vagy nem fogadhatják a rokonok látogatását. Jézus példájának megfontolása kioktathatná őket, hogy az áldozatnak, amelyet gyermekeik hoznak, teljesnek kell lennie.

Hogy a szerzetes férfi és női rendek mennyit tettek a tudomány, a művészet, a szellemi és anyagi művelődés terén, vastok könyvekben lehet kimutatni. Hogy a nemzetek föllendülése érdekében mit tettek, szintén bőségesen bebizonyítható. A szerzetesek tanították a népeket példájukkal a szorgalmas munkára, a kevéssel való megelégedésre, az önfeláldozó felebaráti szeretetre s így a szociális kérdés legjobb megoldására. A szerzetes élet más szempontból is segítene a szociális kérdés könnyebb megoldásán. Azt mondják, hogy a túlszaporodás az oka a megélhetés nehézségének s ebből ered a nyomor s az elégedetlenség. Az ok nem áll meg egészen; de a szerzetesek a tisztaság fogadalmá s annak megtartása által az egyetlen megengedett eszközt ragadják meg a túlszaporodás meggátlására. A szociális kérdések legjobb megoldása volna: a szerzetek hatalmas elterjedése és föllendülése. Még pedig az ún. kontemplatív szerzeteké is, amelyek egyrészt imádságaikkal, vezekléseikkel az isteni kegyelmet esdenék le az emberiségre, másrészt a földiekbe való elmerüléssel szemben a lemondásból eredő lelki békének, megelégedésnek s a szorgalmas munkának vonzó példái volnának.

Azonban bármily igaz is mindez, az öntudatos katolikus nem a tudomány, nem a gazdasági haszon, nem a hazafiasság s hasonló szempontok miatt helyesli és dicséri a szerzetes életet. Nem azt fogja pl. kiemelni, hogy a korszellemmel haladtak; mert a korszellem sok esetben beteg volt s betegeké tette követőit is, még ha szerzetesek voltak is. Azt sem fogja magasztalni, hogy pl. hazafias fellángolásukban még fegyverrel is kivonultak az ellenség ellen; mert az ilyenek saját hivatásukkal jutottak ellentétbe és egyházi büntetést érdemeltek ki. Nem is azt fogja különös érdemül betudni, hogy bizonyos szerzetesek mily ügyes és művelt társalgók, mert ez sem főkélléke a szerzetesnek. Másrészt az öntudatos katolikus nem követi sem ítéletében, sem beszédében azon fölületes bírálókat, akik éppen a legjobb szellemű szerzetek tagjait ridegségről vádolják, egzaltáltaknak mondják, túlságos szigorúaknak kiáltják ki, mert elvonultan élnek, mert hivatásuk munkáiban emberfölötti módon dolgoznak, mert szabályaikhoz pontosan alkalmazkodnak. Különös nálunk, hogy éppen a hivatásuk szerint élő szerzeteket ócsárolják; még pedig azért, mert jók; a hivatásukról megfélelmezett szerzetesek nyomában pedig azt mondják, hogy íme: ilyenek a szerzetesek! Az öntudatos katolikus azért becsüli a szerzetes rendeket, mert bennük, ha gyarló emberek is, az egyházban virágzó eszményi erkölcsi tökéletességre való törekvésnek és a Jézusért való teljes önfeláldozásnak példáit látja; s ez őt is buzdítja, hogy a maga állapotához mérten igyekezzék a keresztény tökéletességre. A szerzetesek nem mind tökéletesek már azért, mert szerzetesek; hanem kötelességüknek vállalják a törekvést a keresztény tökéletességre. Ez a lelkület teszi őket az egyházi élet virágaivá.

2. Az egyházban a szerzeteseken kívül is mindig voltak és vannak nagyobbra vállalkozó lelkek, akik, ha nincsenek is hivatva a szerzetes életre, lemondanak azokról a megengedett

örömökről, amelyekre a házaspár egymással szemben joggal bírnak és vagy fogadalommal vagy fogadalom nélkül megtartóztatják magukat a fajfőntartó ösztön kielégítésétől. Bizonyos, hogy a szüzesség, vagy tisztaság nem rontja le az egészséget s nem rövidíti meg az életet. Sőt a legjobb orvosok tanúsága szerint sokkal egészségesebb, mint a testi vágyaknak akár a házasságon kívül, akár a házasságban való kielégítése, ha nem a természet és Isten törvénye szerint élnek a házaspár. Egyetlenegy betegséget sem tudnak az orvosok, amely magából ezen önmegtartóztatásból keletkeznék; de egész sereg betegség van, amely az erkölcsi tisztátalanságból ered. Akik maguk nem kíséreltek meg a tiszta életet, nem képesek elgondolni, hogy mások, férfiak és nők egyaránt, így szüzi életet élhessenek; ezért nem egyszer képmutatóknak tartják a tiszta életűeket s gyanúsítják azokat, akik ellen bizonyítékot nem tudnak fölhozni. Ekképp azonban csak saját szívük romlottságáról és saját bukásukról tesznek tanúságot azok, akik a szüzességet, az önmegtartóztatást lehetetlennek mondják. A házasság előtt s olyanoknál, akik nem léphetnek házasságra, a szüzesség súlyos kötelessége minden embernek, ifjúnak, leánynak; Isten parancsai pedig nem kívánnak lehetlent. A házasságban magában is lehetséges és ajánlatos bizonyos önmérséklés, önmegtartóztatás a jogok gyakorlatában. Ez Isten törvénye szerint is, az egyháztörténetben ismeretes szent házaspár példája szerint is, nagyobb lelki békének, nagyobb egészségnek, s főképp nagyobb isteni áldásnak forrása, mint bárminő mesterséges közbelépés, amely ellenkezik a házaspár lényeges föladásával.

A szüzességet, az önmegtartóztatást nem azért helyeseljük, mert egészséges, – ez pusztán emberi, pusztán pogány szempont volna. Hanem azért, mert Isten szeretetéből, Jézus és Szűz Mária példájának követése végett vállalja vele az ember egész életre azt, amire nem volna köteles. A Jézus szent testével, az Oltáriszentséggel való hivatásszerű foglalkozás miatt, tehát Jézus iránti szeretetből és tiszteletből, kívánja meg az egyház latin szertartású papjaitól, hogy a cölibátust, a papi nőtlenséget megtartsák, vagyis, hogy se házaspárat ne kössenek, se házaspáron kívül nővel ne éljenek, szóval szüzi tiszta életet éljenek. Senki sem köteles pappá lenni; aki azonban azzá lesz, tudja, mit ír elő neki az egyház, s így önként vállalja a kötelezettséget egész életére. Az egyház e pontban sohasem fog engedni lazítást; evvel mutatja, mily hüen ragaszkodik az eszményképhez, amely a papban szemei előtt lebeg. Nem mondhatni, hogy ha a papok házasságra léphetnének, példát adhatnának a híveknek, hogyan kell a házasságban élni. Aki mint pap, nőtlenül nem tudja magát megtartóztatni, nagyon kétes, a házasságban adna-e erre példát; aki pedig tisztán él, jobb példát ad és a tapasztalat szerint mint lelki orvos is több segítséget nyújthat a házaspárnak. Az öntudatos katolikus tehát mind a papi nőtlenséget, mind az önként vállalt szüzességet és önmegtartóztatást mint az egyházi hitélet díszét s virágát becsülni, helyeselni, védeni fogja.

3. Miért mondja a fönti szabály: „nem annyira dicsérni a házaspár életet, mint az említett állapotok bármelyikét?” Hogy nyilatkozik meg ebben a katolikus lelkület? A házaspár élet ajánlására nincs szükség; arra mindig lesznek vállalkozók. A házaspár élet is meg van szentelve az Úrtól; szentséggé van emelve. De kevésbé tökéletes állapot, mint a szüzesség. Az Úr maga mondja, a körmönfont szaduceusok fogós kérdésére, hogy a mennyben már nem házaspárnak az emberek, hanem lesznek, mint az Úr angyalai. (Mt 22,30) Szent Pál is azt írja, hogy szabad az ember a házaspárkötésre; de ha szüzén marad, jobban cselekszik. (1Kor 7,1–40). A katolikus lelkület pedig abban nyilatkozik meg, hogy mi is azt tartjuk jobbnak, amit az Üdvözítő s apostolai mint jobbat ajánlottak.

Mikor akár a szerzeteséletre, akár más nem kötelező jócselekedetre fogadalommal köti le magát az ember, akkor elhatározása és annak végrehajtása istentiszteleti tényé válik s így rendes érdemén felül még az istentisztelet erényének érdemét is megnyeri. Ebben is igazi katolikus fölfogás jut érvényre; mert nagyobb tökéletesség valamely cselekedetünket többféle erény gyakorlatává tenni, mint csak egyévé. Így vannak, akik jótékonyt, mások valamely bűnt, zarándoklatot, templomépítést, keresztmélést stb. fogadnak. Ellenben Luther óta a

protestánsok a fogadalmakat elvetik, kigúnyolják. A fogadalmat nem szabad könnyelműen tenni, mert meg nem tartása kettős bűn. Ezért ajánlatos, hogy ha valaki fogadást akar tenni, előbb beszélje meg tervét a gyóntatóval. A fogadalom oly ígéret, amellyel valaki magát Istennek kisebb vagy nagyobb bűn terhe alatt leköti, hogy valamit tenni fog, amit megtenni tökéletesebb, mint elmulasztani. A fogadalommal Istent akarjuk tisztelni; nem ígérhetünk tehát neki tökéletlenebb dolgot, mert ez nem tiszteli őt úgy, mint a tökéletesebb. Tehát nem tehető fogadalom oly dolgokról, amelyek eltávolodnak a tökéletességtől, ha egyébként megengedettek is. Nem tisztelné az Istent, sőt megbántaná, aki megfogadná, hogy ő csak a parancsokat akarja megtartani, de többet nem tesz; hogy házasságra fog lépni s nem választja a szüzi életet; hogy kereskedést vállal s nem adja oda javait a szegényeknek. Parancsolt dolgokat is lehet fogadalommal megerősíteni; mert megtartásuk jobb, mint meg nem tartásuk. Csak olyant fogadjunk, amit magunk teljesíthetünk s amit magunk fogadtunk, magunk teljesítünk is. Amit egy testület, mint testület, fogadott meg, pl. egy város vagy ország, – azt az ő hivatalos vezetői kötelesek végrehajtani, s az utódok is, mert a testület fennmarad. Nálunk nem egy város szégyene, hogy ily fogadalom teljesítését már semmibe sem veszik, vagy húzzák-halasztják, vagy másokra akarják hárítani.

IV. A virágzó hitélet más megnyilvánulásai

A hamisítatlan katolikus fölfogás, mint már mondtuk, az Istent és az ő tiszteletét helyezi első helyre; és amint tudja, hogy Isten részéről, az Üdvözítő részéről nem az üzletszerűen kiszámított kötelességszerű javakban részesültünk, hanem hogy Isten mindenben a legnemesebb nagylelkűséggel és bőkezűséggel osztotta kegyeit s vállalta megváltó, megszentelő tetteit, – éppúgy a maga részéről is méltányosnak, helyesnek, majdnem természetszerűnek tartja, hogy azokat becsülje, tisztelje, akik az Isten iránt is legnemesebben viselkedtek és azon cselekedeteket is helyeselje, amelyekben ez a nagylelkűség Istennel szemben megnyilvánul. A nemkatolikus fölfogás félre teszi s nem becsüli az Istennel való tekintetet s a dolgokban csak földi hasznosságot vagy földi kultúrártékot becsül.

A hitélet megnyilvánulásaiban az öntudatos katolikus ezen álláspontját jelzik a következő szabályok:

Hatodik szabály. „Dicsérni a szentek ereklyéit, tiszteletben tartva azokat és imádkozva a szentekhez; éppígy dicsérni az állomásokhoz való körmeneteket, a zarándoklatokat, a búcsúkat, a jubileumi búcsút, a keresztesek búcsút, a templomokban följajánlott gyertyák égetését stb.”

Hetedik szabály. „Dicsérni az egyház előírásait a bűntökről s a hústól való megtartóztatásról, így a negyvennapos böjtöt, a kántorböjtöket, a vigíliákat, a péntek és szombat megtartását, nemkülönb a vezekléseket, még pedig nemcsak a belső bűnbánatot, hanem a külső bűnbánatgyakorlatokat is.”

Nyolcadik szabály. „Dicsérni a templomok díszítését és építését, éppúgy a képek tiszteletét és tisztelni is ezeket, azokra való tekintettel, akiket ábrázolnak.”

1. A protestantizmus kárhoztatta a hitélet ezen megnyilatkozásait; az ún. fölvilágosodottság neveltségessé igyekezett őket tenni; a liberális korszakban oktalan bigottságot láttak bennük; a szociáldemokrácia méreggel fordul el tőlük, mert az Istenre s a túlvilágra való emlékeztetés bántja lelkiismeretét. S ugyanezek aggódó ragaszkodással gyűjtik és kegyeletben tartják az ő „nagyjaik” képeit és maradványait. Egész múzeumok vannak ily emléktárgyakból, amelyekhez áhítattal utazgatnak a nézők. Ebben nem látnak bálványimádást; de az Istennek és szentjeinek szentelt templomokat, szobrokat mint bálványokat rombolták le. Legszebb régi templomaink és képeink, szobraink, nem a török, hanem a katolikus egyháztól elszakadók dühének estek áldozatul, így nálunk a nagyváradi és

kalocsai székesegyház; Németországban az ulmi gyönyörű dóm oltárai. A páratlan rheimsi székesegyház remek szobrait a francia forradalom „kultúrahősei” csonkították meg. Helyettük építenek kultúrpalotákat és börszéket. A böjtöt, vezeklést kigúnyolják; de helyébe éppen napjainkban terjesztik a buddhista világfelfogás önsanyargató gyakorlatait s a karcsúság vagy a sport kedvéért hányan rónak magukra oly megtartóztatást, aminőt oktalanságnak tartanak az egyház híveinél!

Mihez tartja magát az egyházához ragaszkodó katolikus e kérdésekben? Álláspontja világos. Ma éppúgy, mint évszázadokkal ezelőtt, jogos és méltányos, hogy tiszteljük a szenteket és tiszteletben tartjuk *ereklyéiket*, földi maradványaikat. A szentek között első helyen a boldogságos Szűz Mária áll. Hogy miért és hogyan tiszteljük őket, a kis iskolásgyermek is tudja; a felnőttek pedig megtudhatják, ha újra előveszik a katekizmust. Akkor majd könnyen megfelelnek a kifogásokra is, amelyeket föl szoktak hozni. Azt halljuk néha, hogy a protestánsok is tisztelik Szűz Máriát. Elhisszük, hogy néhol még megőrizték a tiszteletet, mintegy emlékéért annak, hogy valamikor a katolikus anyaszentegyházhoz tartoztak. De átlag milyen tisztelet ez? Tisztelem-e igazán azt, akinek tagadom legszebb ékességeit pl. szeplőtlen fogantatását, mindenkor szűz voltát és ünnepeit nem akarom megülni? Tisztelem-e azt, aki előtt nem emelem le kalapomat? akinek képét, szobrát, maradványait, mint bálványokat, elvetem? Tisztelem-e igazán azt, akit nem tekintek még mindig élő s Istennél értem ma is közbenjáró anyámnak, védőmnek? Nekünk, katolikusoknak, a boldogságos Szűz s a többi szentek azért drágák, mert Isten különös választott edényei, mert Istennel a legszorosabb kapcsolatban éltek és élnek ma is, mert mint a Szentlélek templomainak földi maradványai is tiszteletre méltók. Képeiket nem azért tiszteljük, mert művészi értékkel bírnak, bár úgy illenék, hogy művészileg is kifogástalanok legyenek; hanem tiszteljük a feszületet, a szobrokat és képeket, még ha kevésbé művésziességek is, mert bennük azokat tiszteljük, akiket ábrázolnak. S ez a tisztelet az emberi természetnek is megfelel. Az érzékelhető tárgyak emlékeztetnek, fölemelnek a nem érzékelhető, lelki valóságokhoz.

2. Az öntudatos katolikus megbecsüli a vallásosság közös megnyilatkozásait is, aminők a *körmenetek* s a *zarándoklatok*. Ezekkel hitvallást teszünk s a velük járó áldozatok meghozzák a maguk áldásos gyümölcsét. Hogy néha visszaélések voltak, nem a dolog helyes volta ellen szól, hanem csak arra buzdít, hogy a *körmenetekben* a buzgó és odaadó rendezőség gondoskodjék a rendben való és tiszteletteljes felvonulásról, a hívők pedig alkalmazkodjanak a rendhez. A körmenet nem is abban áll, hogy az ember az utcán nézi, kik és hogy vonulnak el ő előtte, hanem abban, hogy magunk is együtt megyünk a sorban. Rómában egy-egy templomba vonul át a menet s e templomot stációnak, állomásnak nevezik. Akkor lélekemelő a körmenet, ha férfiak és nők külön csoportokban és imádkozva vagy énekelve, nem pedig beszélgetve, vagy föltett kalappal, sőt talán dohányozva, vonulnak föl. Így tartják a körmenetet, ahol a hitélet virágozik. A zarándoklatoknál a megfelelő egyházi ellenőrzés, meg a zarándokok lelkiismeretessége és önfegyelmezése óv meg az eltévedéstől. Ily zarándoklatok ma is szokásban vannak és dicsérendők.

3. A különféle *búcsúk* (jubileumi stb.) az egyház kegyelemkincstárából osztott adományok a lélek javára, az ideigvaló büntetések elengedésére. Katolikus ember tudja, mi a búcsú; legalább tudnia kell. Vannak azonban, akik csak azt a százszor is megcáfolt vádat tudják, hogy az egyházban a búcsúkkal kereskedtek s ezért szakadt el Luther az egyháztól. Hát legalább az igazságszeretet vigye rá ezeket, hogy jobban utánanézzenek a dolognak és majd rájönnek, hogy ez az állítás merő koholmány. Mikor az egyház valamely jócselekedetért, pl. alamizsnáért, imádságért, vezeklésért stb. búcsút enged, mit tesz? Lelki kincstárából oszt ki. Jézus Krisztus életének minden cselekedete, de leginkább szenvedése és halála végtelen érdemű volt s ezen érdemével eleget tett az egész világ bűneiért s a büntetésekért is, amelyeket az emberek bűneikért megérdemeltek. S ezen érdemeit elégtételül följajlotta az Atyának. Ezen érdemei az Istennél, Isten tudásában, mint egy nagy kincs

vannak fölhalmazva, amelynek kiosztását az egyházra bízta. A boldogságos Szűz Mária, aki bűn nélkül volt és a szentek is, akik vagy egész életükön át tiszták voltak a bűntől, vagy bűneikért hősieleltételt nyújtottak, oly bő elégtételt adtak Istennek, a Jézus szerezte kegyelem folytán, hogy ezekből az elégtételekből is túlaradó érdemkincs halmozódott össze a bűnök és büntetések elengedésére. Jézus és a szentek elégtételeinek ezen túlaradó érdemkincsét az egyház oszthatja ki, mert Jézus az egyház fejére, Péterre bízta a mennyország kulcsait és azt mondta, hogy amit megköt vagy fölold a földön, meg lesz kötve vagy föl lesz oldva a mennyben is. Tehát föloldhatja az egyház a bűnöket, de a bűnök büntetéseit is. A keresztségben s a gyónásban, Jézus végtelen értékű elégtételkincséből merítve, fölold az egyház a bűnöktől és az értük járó örök büntetéstől. De a bűnökkel időbeli ideigvaló büntetéseket is érdemeltünk: földi szenvedéseket s a tisztítótűz szenvedéseit. Ezeket a büntetéseket oldja fel részben vagy egészen az egyház, mikor Jézus és a szentek érdemeinek kincstárából részleges vagy teljes bűcsúkat enged a híveknek. Hogy a bűnökért járó ideiglenes büntetések teljesen elengedtetnek-e, függ az egyesektől, akik a bűcsúkat megnyerik, hogy ti. mennyiben teszik magukat erre képesekké. Mert a teljes bűcsúhoz az előírt jócselekedeteken (gyónáson, áldozáson stb.) kívül még szükséges, hogy az ember a bocsánatos bűnöktől és a hozzájuk való ragaszkodástól is ment legyen.

A bűcsúkat az egyházat szerető és hitből élő katolikus becsülni fogja, mint kiváló eszközeit saját üdvösségének és mint segítő eszközöket, amelyekkel a tisztítótűzben szenvedők kínjainak enyhítéséhez és megrövidítéséhez is hozzájárulhat. Ily bűcsú: a jubileumi bűcsú, az ún. Bulla Cruciatával Spanyolország számára adott bűcsú stb.

4. Sok helyütt a katolikus hívek részint hálából az Istentől kapott kegyelmekért, részint, hogy újabb kegyelmeket nyerjenek, bizonyos áldozatot rónak magukra és vagyonuk azon részéből, amelyet megengedetten más célokra is fordíthatnának, az Isten tiszteletére *gyertyát*, virágot vagy más dolgokat vesznek és adnak a templomnak. Az ily adományok kétségkívül többet érnek, ha egyenesen a szentmise és más istentisztelet, szóval az oltár szolgálatára ajánljuk föl, mint ha pl. a templom bejáratánál égettetjük el. Ez az utóbbi szokás könnyebben ad alkalmat visszaélésre és ferde fölfogásokra is.

Emlékezzünk itt meg a *miseszolgáltatásokról* is. Általános szokás az egyházban, hogy vagy élőkért vagy holtakért szentmisét mondatnak s ezért bizonyos pénzt adnak vagy alapítványt tesznek le a hívők. Ezt az összeget *stipendiumnak* nevezzük. Aki azt kérdezi: Mennyibe kerül egy mise? – lehet, hogy jót akar, de nem tudja, mit mond. A szentmise semmibe sem kerülhet. Érte pénzt adni s elfogadni az ún. simonia bűne volna, az a bűn, amellyel a bűbajos Simon pénzért akart lelki adományt vásárolni az apostoloiktól. Ezt az egyház mindig kárhoztatta s papjainál szigorúan bünteti, mert súlyos vétek. Mikor tehát misét szolgáltatunk, magáért a miséért, mint az Istennek bemutatandó áldozatért, egy fillért sem adhatunk, sem a papok el nem fogadhatnak. Mire szolgál tehát a pénz, a stipendium, amelyet ilyenkor adnak? Az oltár szolgáinak tisztességes, állásukhoz illő eltartására. Maga az Úr Jézus mondja, hogy méltó az evangélium munkása, az egyház szolgálója, az ő eledelére (Mt 10,10). És Szent Pál mondja, hogy akik az oltárnak szolgálnak, az oltárról részesedjenek s az Úr rendelete szerint: akik az evangéliumot hirdetik, az evangélium után éljenek (1Kor 9,13.14). A misestipendium tehát, a misemondáskor adott pénz, az evangélium alapján jogos és méltányos adomány, sőt alamizsna, amelyet az egyház előírhat az egyház szolgáinak fönntartására; körülbelül annyi, amennyi egy napi megélhetéséhez szükséges. Ha a szentmisével magával nagyobb szolgáltatás van összekapcsolva, pl. a nagymisével, nagyobb összeget írhat elő a püspök. Az egyház papjainak igen szigorú törvényeket adott, hogy a stipendiumokkal vissza ne éljenek s a püspöktől jóváhagyott összegnél nagyobbat ne követeljenek. A hívek nagylelkűsége gyakran többet is ad az előírtnál; így különösen oly országokban, amelyekben a katolikus öntudat virágzik; de a pap nem követelhet többet, sem egy mise fejében több stipendiumot.

5. A katolikus fölfogás virágzása megnyilvánul az Isten háza, a *templom* iránti érdeklődésben. Írországban, Angolországban a katolikus hívek maguk építették föl összes templomaikat, miután az angol kormány elvette az egyházi vagyont; így építettek vagy hét díszes és nagy székesegyházat. Linz városában az utolsó évtizedben fejezték be a termésköböl épült és kb. 10.000 embert befogadó gyönyörű gót székesegyházat, amelyre az összes pénzt, békebeli értékben több mint 9 milliót, a kis egyházmegye hívei adták össze. Amerikában is a hívek gondoskodnak ízléses, nagy templomok, vagy ahol kevesebben vannak, legalább szép kis kápolnák építéséről. Nálunk nem egyszer hallottunk ilyen beszédeket: „Építsenek a papok, ha kell nekik”, vagy „a templom nem produktív befektetés”. Mekkora értelmi fogyatékoságot és katolikus voltából mennyire kivetkőzött lelkiületet árul el az ily beszéd! Kinek építünk templomot? Talán a papoknak? Csak az Istennek, hogy benne a legfölségesebb áldozatot bemutassuk, hogy a szentségeket kiszolgáljuk, Isten igéjét hirdessük, hogy benne az Úr Jézusnak az Oltáriszentségben méltó hajlékot nyújtsunk. Nem vitatkozunk azokkal, akiknek ezek az okok nem elegendők; az ilyenek már lélekben az egyházon kívül vannak, mint azok a protestánsok, akik a XVI. században legszebb templomi műemlékeinket, pl. az ulmi dómot, a kalocsai, nagyváradi stb. székesegyházat lerombolták. Az Istent és egyházát szerető katolikus előtt világos, hogy az Isten tiszteletére, az Úr Jézus hajlékául szolgáló épületnek és berendezésnek a lehető legékesebbnek kell lennie s nem holmi szűk, vagy piszkos, ízléstelen alkotásnak. A templomok méltó és művészi felépítése és díszítése az összes századokon át, amióta az egyház szabadon és nyíltan gyakorolhatja Jézus vallását, egyik főbűszkesége a katolikusnak. Vannak országok, ahol még a falusi templomok nagyrésze is valóságos műemkek. Sajnos, Magyarországról ez nem mondható; s ennek nem a törökdulás volt a főoka, hanem egészen más.

„A templomépítés, díszítés nem produktív befektetés”, – mondotta egyik magyarországi város legfőbb hatósági személye. Nem-e? Hát van-e nagyobb termelő erő az emberben, mint az ész, meg a szív, vagyis az akarat? Ahol e kettő nem termel, a fizikai vagy testi erő sem termel, hanem rombol. S az ész és szív nem éppen az örök igazság és legfőbb jóság kegyelemforrásából meríti-e igazi erejét? Ahol pedig Isten nélkül akarják e két erőt fejleszteni, ott képződnek az igazi kultúrbestiák, az emberiség tönkretévői, akik miatt egyre új megoldatlan problémák vetődnek föl és marcangolják az emberiséget és fosztják meg földi javaitól is. Ahol azonban megadják az Istennek, ami az Istené, ahol előbb az Isten országát keresik, ott a többi is, az igazi, anyagi jólét is meglesz. A templomépítés tehát igenis produktív befektetés.

A földat, amelyre a templom szolgál: a legfőbb szépség, jóság, méltóság, az Isten dicsérete, megérdemli, hogy a templom művészi is legyen. S ezért látjuk, hogy versenyeztek a nép, a tervezők, a munkások, hogy a templomokban a legszebbet alkossák, amire képesek. Kőfaragók, szobrászok, festők, asztalosok, lakatosok, ötvösök, üveggészítők stb. sokszor éveken át a legnagyobb odaadással dolgoztak, hogy Isten házát valami – ha mégoly kicsinynek is látszó–mesterművel szebbé tegyék. Mindnyájukat az élő hit s az egyház szeretete lelkesítette. Pécsen a Havi Boldogasszony-kápolnának köveit e város lakói saját vállalkon vitték föl a dombra, amelyen a kápolnát építették. Hasonló esetek legújabbban is előfordultak.

Az élő hit, amely a legjobbat és legszebbet szívesen odaáldozza annak, akitől minden jó és szép ered, volt az igazi művészetnek az éltetője kétezer éven át és lesz ezután is. De ugyanez az élő hit érteti meg velünk, hogy az egyházi művészetben is csak az egyház mondhatja ki az utolsó szót s nem az egyesek szeszélye. Ezért a templomi építkezésnél és a templomok ékesítésénél, képeknél, szobroknál nem indulhatunk, s nem indulhatnak a művészek sem, oly felfogások után, amelyek nincsenek összhangban az egyházzal.

A templomok legszebb ékességei a hívők, akik bennük egybegyűlnek, de nem magukat mutogatni, nem fecsegni, nem nézelődni, szórakozni, hanem az Istent dicsérni. Nem

ékességei a templomnak azok, akik tisztességesen térdet sem hajtanak, akik csak beleülnek a padba s keresztbetett lábakkal úgy ülnek ott, mintha kávéházban volnának. Még kevésbé azok, akik kihívó, nagyon kivágott öltözetükkel inkább megütközésre adnak okot. A kis mezítlábos, rongyos koldusgyerek Isten és emberek előtt is jobban díszére válik az Úr egyházának, mint az ily botrányos divatrabszolgák, akik annyi önmegtagadásra sem képesek, hogy legalább Isten házát megkímélnék a botránkoztatástól. Amerikában egy indián egy nőnek, aki a templomban egyre nézelődött, két kezével megfogta a fejét s a főoltár felé fordítva, így szólt neki: „Ide kell most nézni és figyelni.” Jobban tudta, mint az ún. művelt nő, mit kell a templomban tenni. A szelíd Jézus pedig korbáccsal fenyegette Isten háza megszentelénítőit.

6. Az igazi katolikus fölfogás egészen természetesnek és ésszerűnek találja, hogy az ember részint bűnbánatból, részint lelke uralmának biztosítására, gyöngye akarata edzésére *önmegtagadást* gyakoroljon. „Aki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát”, – mondja az Úr Jézus. „Ha nem tartasz bűnbánatot, nem üdvözülhetsz, – mondja Szent Ágoston – mert hogyan fogsz azon örülni, hogy megjavultál, ha nem fájlalod, hogy elfordultál?” „Ettől a megszegyenüléstől, – mondja másutt – nem fél a keresztény; ám ha ez nincs meg benne, meglesz majd az örök megszegyenülés.” Az Isten szeretete, amelyet az ember a bűnbocsánattal ismét megnyert, arra viszi őt, hogy maga ellen kemény legyen és testével is, amely a bűnben eszköze volt, szigorúbban bánjék. Ezért minden időben szívesen vállalták a katolikus hívek a testi vezekléseket is, a böjtöt és egyéb ily bűnbánati gyakorlatokat. De nemcsak a bűnbánat érteti meg velünk az önsanyargatás helyességét. A nemkatolikus angol bölcsele, John Stuart Mill, akinek tudománya igen messze áll a katolikus fölfogástól, így ír: „Nem kételkedünk, hogy a gyermekeket és fiatalembereket egykor megint rendszeresen szoktatni fogják az önsanyargatásra, hogy mint az ókorban, megtanítsák őket vágyaik ellenőrzésére, a veszélyekkel való szembeszállásra és a fájdalmak önkényes elvállalására, mint pusztán nevelési gyakorlatokra.” (J. Stuart Mill, *Auguste Comte and Positivism*, London 1865, 146. l). Mindenki van valami, amit le kell győznie, ha magában még nem bűnös is, nehogy bűnre vigye. A szenteknek is voltak ily hajlamaik, amelyeket megtagadtak; és ez önmeggyőzés, ez az önfegyelmezés a megengedett dolgokban is, megannyi hősiesség, amely nem lenyom, hanem fölemel, amely az ember gyöngye akarataát megedzi s őt úrrá teszi az alantjáró vágyak fölött. „Többet ér a türelmes a bátornál és az, aki uralkodik lelkén, többet ér a városok megvívójánál”, – mondja a Szentlélek. (Péld 16,32). Mily mélyen átértette ezt az igazságot az a kanadai indián, aki pár évvel ezelőtt így szólt püspökéhez: „Jó atyám, azt mondd, hogy penitenciát kell tartani. És hiszem is, hogy az édes Üdvözítő ezért szenvedett értünk. Mindennap teszek is ezért valamit. Ha eszem, olyan falatot veszek ki, amely kevésbé ízlik. Hatszori pipálás helyett csak négyszer pipálok. Lefekvés előtt az olvasót imádkozom s ha nehéz köteg fát viszek a hátamon, mindig Jézusomra gondolok, mily nehéz keresztet hordott vállain érettem. De ez még bizonyára mind nem elég. Mondd meg Atyám, mit tehetnék még többet?” S ez az indián még csak két éve volt keresztény! (Die Kath. Missionen, 1920/21, 76. lap.)

A parancsolt böjt megtartása, a pénteki tartózkodás a hústól ily bűnbánati gyakorlat, de nálunk mily sokan nem törődnek vele! A művelt Angliában, Amerikában, Hollandiában a katolikusok nem szégyenkeznek miatta, hanem bátran megvallják vele katolikus voltukat. Nálunk a katolikus öntudat s az egyházhoz való ragaszkodás kihalásának a jele, hogy e böjttel nem törődnek.

Azonban nálunk is vannak szép számmal, akik nemcsak a parancsolt böjtöt tartják meg, hanem önként is vállaltak böjtöt és egyéb önmegtagadásokat. Ez a mondottak szerint igazi katolikus fölfogásra és buzgóságra vall. De vigyázni kell, hogy az ily sanyargatások meggondolatlan túlzásba ne csapjanak s el ne gyöngítsék erőnket, amelyre Isten szolgálatában szükségünk van. Másrészt azok sem járnak el helyesen, akik pl. önkéntes böjtöt

vállalnak, de annak fejében a parancsolt bűntöket elhagyják, mert mint mondják, mind a kettőt nem tudják megtartani. A legjobb önmegtagadások azok, amelyeket az ember állhatatosan gyakorol, ha kicsiny dolgokban is, és amelyek nem tűnnek mások szemébe.

Az önmegtagadást Luther és követői a mai napig a személyiség előlésének, sivár, szomorú lelkiületnek tartják s helyébe az „egészséges érzékiség” kielégítését teszik. Az önmegtagadás a személyiségnek csak rendetlenségét győzi le és általa kiképződik bennünk a szenvedélyen úrrá levő személyiség. A sivár, szomorú lelkiület is nem azon katolikusoknál fejlődik ki, akik meggyőzik és megtagadják magukat, hanem a nemkatolikusoknál; a legszomorúbb életfölfogást, a pesszimizmust nem a katolikusok találták ki és követték, hanem a protestáns Schopenhauer és hitsorsosai, – vagy legföljebb azon katolikusok, akikben megfogyatkozott a katolikus fölfogás, a hitből való élet.

V. A katolikus hitélet gyakorlása

Kilencedik szabály. „Végre dicsérni az egyház összes parancsait és kész lelkiületet táplálni, hogy okokat keressünk védelmükre, nem pedig megtámadásukra.”

Az egyház Krisztus országa s a vezetésével megbízott egyházi hatóság, a pápa és a püspökök, a tanító egyház, Jézus nevében, az ő támogatásával hozza törvényeit. E törvények vagy parancsok tehát jogosak és az üdvözülésre vivő utat mutatják meg. A tőlük való eltérés lázadás az Istentől rendelt s vezetett hatalom ellen.

Minthogy pedig az egyház Krisztus alapítása és célja folytán független, öncélú társaság, törvényei érvényesek és kötelezők függetlenül minden más hatalom jóváhagyásától. E törvények együttesen az ún. egyházi jogi törvénykönyvben (Codex Juris Canonici) vannak összefoglalva, amely azelőtt több gyűjteményből állott, most pedig új átdolgozásban 1917-ben XV. Benedek pápa rendeletére jelent meg s 1918 óta az egész világ összes katolikusaira kötelező erővel bír.

Ha él bennünk a katolikus hit és egyházunk nagyrabecsülése és szeretete, az egyháznak e törvényeit magunk is helyeselni és védeni fogjuk, nem pedig támadni. Arra az álláspontra sem helyezkedhetünk, amelyet rólunk külföldi katolikus körökben mondanak, hogy ti. ha valami egyházi törvény, rendelet megjelenik „in Hungaria non valet” – Magyarországon nem bír érvénnyel. Ez megbélyegző reánk, magyarországi katolikusokra. Nem, nálunk éppúgy érvényes minden egyházi törvény, mint másutt a világon. Ne is hozakodjanak elő avval, hogy az ily törvények az olaszországi állapotokat tartják szem előtt, vagy hogy Magyarország különleges helyzetére nincsenek tekintettel. Az egyház középpontja az egész világgal állandó és sűrű érintkezésben van s az egész világról vannak ott tudós emberei, akik ismerik az országok viszonyait. Általános törvényeket tehát nem hoz a pápa az egész világ állapotának szemmeltartása nélkül. A magyarországi ún. különleges helyzetet csak akkor nem vehetnék ott tekintetbe, ha innen nem kapnának hiteles, megbízható fölvilágosításokat. De egyébként nem is olyan különleges a mi helyzetünk; legföljebb különleges nálunk a katolikusok közömbössége és meghunyászkodása az ellenféllel szemben.

Vegyük például a *vegyes házasságok* tilalmának esetét. Az egyház ezeket tiltja és pedig nagyon súlyos okokból s érvényteleneknek mondja azokat a házasságokat, amelyeket nem a katolikus pap ad össze; s az egyház nem adhat fölmentést azon biztosítékok alól, hogy az összes gyermekeket katolikus hitben nevelik föl a szülők. Aki nemkatolikus pásztor előtt köt házasságot, házassága érvénytelen; aki gyermekét nemkatolikusnak keresztelteti és nemkatolikus vallásánra járattja, minden esetben kiközösítés alá esik. Hogy emiatt a protestánsok fölháborodtak, egész természetesnek látszott; de még katolikusok is rosszaláltak. Más országokban a protestánsok is egész magától értetődőnek látták e törvényt; a katolikusok pedig örömmel fogadták. Egyébként a törvény nem is új. Milyen különös helyzetben vagyunk

mi Magyarországon, hogy alóla kivételt kellene tenni? Talán nagyobb nálunk a nemkatolikusok arányszáma, talán nálunk oly többségben vannak a nemkatolikusok, mint Angolországban, Hollandiában, Svájcban, Amerikában? Ennyit talán mégis tudhatna mindenki, hogy Magyarországon több a katolikus lakosság. De talán nagyobb hatalma van a másvallásúaknak nálunk, mint másutt? Hogy jog szerint nagyobb volna, mint a protestáns Angliában, mint a túlnyomóan protestáns Hollandiában, Svájcban és Amerikában, azt senki sem mondhatja. Nálunk legföljebb hangosabbak, követelőbbek a nemkatolikusok; és vallásukban járatlanabbak s hozzá kevésbé ragaszkodók a katolikusok. És mondjuk ki, gyávábbak is. De éppen ez válik szégyenünkre és ezt kell legyőznünk a katolikus öntudat által.

Angolországban az anglikánok, sőt a zsidók is, Svájcban a protestáns hatóságok is óvják híveiket a vegyes házasságoktól. A katolikus egyház tehát nem áll egyedül. De jogosan is jár el, mert a házasság, mint szentség, a katolikus egyház kertjének a fája. Mily joggal panaszkodhatik a szomszéd, hogy levágom fámnak azon ágait, amelyek esetleg hozzá átnyúlnak és így folytonos viszályra adnak okot? Ha pedig a vegyesvallású házastársak oly nagy békében vannak, hogy egymás békéje kedvéért már egyik sem gyakorolja vallását, vagy hogy a katolikus fél még a másvallású istentiszteleten is részt vesz s nem is veszi észre, hogy katolikus öntudata így máris kihalt, – ez még rosszabb. Igazi katolikus a házasságuk kérdésében egészen az egyház fölfogásával tart.

Ha él bennünk a katolikus fölfogás, megtaláljuk az okokat arra is, hogy miért nem adhat az egyház fölmentést oly házasságokra, amelyeket elvált felek kötnek. Mily tudatlanságra és rosszakaratra vall, ha nálunk még magukat katolikusoknak tartó, sőt – sajnos – gyakori áldozó egyének is azt a vádat merik hozni, hogy az egyház csak a szegényeknek nem ad erre fölmentést, a nagyuraknak ad. Nem tudják, hogy VII. Henrik angol király éppen azért szakadt el és szakította el egész országát az egyháztól, mert a pápa nem bontotta föl, mert nem bonthatta föl, aragóniai Katalinnal kötött házasságát és nem adhatott fölmentést neki új házasságra, míg felesége él. Ugyanezért dült éveken át az egyház üldözése Franciaországban szép Fülöp király idejében. Katolikusnak ezt tudnia kell s ezért itt is védni az egyház álláspontját.

De ugyanígy helyeseljük és védjük az egyház álláspontját, mikor elítéli a párbajt; mikor eltiltja híveit a titkos társaságokhoz való csatlakozástól, a szocialista szervezetekbe való beiratkozástól; mikor a modern babonában, a spiritiszta és teozófiai gyűléseken való részvételt bűnnek mondja ki; mikor bizonyos könyveket, mint a hitre vagy az erkölcsre veszélyeseket, megbélyegez és vagy névszerint, vagy általánosságban a tiltott könyvek jegyzékébe, vagyis az „index”-re tesz. Micsoda katolikusok azok, akik csak azért is elolvasnak ily könyveket, csak hogy kíváncsiságukat kielégíthessék; hogy mások szemében, akiknek ítéletét meg kellene vetniük, művelteknek lássanak!

Mindeme törvényeivel az egyház éppen az igazi emberi méltóság és műveltség legjobb védőjének, az örök modernség igazi képviselőjének, de leginkább saját gyermekei örök üdvössége gondos pártfogójának bizonyul. Tehát törvényeit helyeseljük, védjük és mind megtartjuk szeretetből Jézus iránt, egyházunk iránt, magunk iránt.

Bizonyára lesznek Magyarországon is sokan a katolikusok közt, akik ezt az egyedül jogos és ésszerű álláspontot teljesen magukévá teszik.

VI. Az egyházi elüljárók

A katolikus egyházban az Isten igéjének hirdetése, a keresztyén tanítás, hivatalból a püspökre és a fölszentelt s egyházi küldetéssel bíró papokra van bízva. Ők tehát a hivatásos igehirdetők s visszaélnek tisztükkal és súlyosan vétkeznek, ha nem a hamisítatlan igazságokat

adják elő szóbeli vagy írásbeli tanításaikban. Így a következő irányelvek elsősorban nekik szólnak Szent Ignác szándéka szerint. De kívülük, főképp manapság, igen sok más katolikus férfinak vagy nőnek van alkalmuk, sőt hivatásánál fogva kötelezettsége is, hogy mások előtt a katolikus egyház tanításairól szóljon, vagy írjon. Világos, hogy katolikus létükre tanításuknak összhangban kell lennie katolikus voltukkal. Mert vagy igaz, hogy katolikus meggyőződésük van, de akkor ezt meg is kell vallaniuk, szerinte kell mindenben tanítaniuk; vagy nincs katolikus meggyőződésük, de akkor hagyják el nyíltan az egyházat, amellyel ellentétben állnak, s így legalább nem tévesztik meg az embereket. Ide tartoznak a katolikus tanítók, tanítónők, tanárok a középiskolákban vagy egyetemeken, ide a szónokok, képviselők, írók, költők, újságírók, művészek is. De ide tartoznak a katolikus családapák és családanyák is, akiknek lelkiismeretben kötelessége gyermekeik vallási oktatása. Mindezek, akárcsak az első keresztyének tették, mérhetetlen sokat tehetnek az igaz hit és a katolikus öntudat ébrentartására és terjesztésére, ha egyházunk szellemében beszélnek és írnak; de rendkívül sok fogalomzavarnak és tévedésnek is lehetnek okozói, ha nem az egyház iránti ragaszkodás szelleme vezeti őket.

Miben mutatják ki mindazok, akiknek mások előtt szerepelniük kell, ezt a ragaszkodást és hódolatot az egyház iránt? Mindenekelőtt abban, hogy beszédjükben tiszteletet tanúsítanak, tehát katolikushoz méltóan beszélnek az egyházi tanítás forrásairól, s azokról, akiktől katolikus hitünket tanulunk az Üdvözítő rendelése szerint. Ezek elsősorban az élő tanító egyház képviselői, az egyházi elöljárók; továbbá azok a már meghalt egyházi tanítók, akik a kinyilatkoztatott igazságok előadásában kitűntek s mint ilyenek, az egyház előtt tiszteletben állnak. Ezekről szól Szent Ignác két szabálya, amelyet a jelen és a következő fejezetben ismertetünk.

Tizedik szabály. „Készebbeknek kell lennünk elöljáróink rendeleteit, ajánlásait és erkölceit helyeselni és dicsérni. Mert föltéve, hogy néha nem dicséretre méltók is, mégis ellenük beszélni akár nyilvános prédikációban, akár az egyszerű emberek előtti tárgyalásokban, inkább zúgolódást és botránykozást okozna, mintsem hasznot, s a nép akár világi, akár egyházi elöljárói ellen méltatlankodnék. De amily káros a távollevő elöljárókról rosszat mondani a nép előtt, éppoly hasznos lehet ezek rossz erkölceit azok előtt szóvá tenni, akik segíthetnek rajtuk.”

Az igazi katolikus élet a hiten és a hitből fakadó engedelmisségen épül föl. A hit és az engedelmisség föltételezi a tekintély elismerését és tiszteletét. Akinek előttünk nincs tekintélye, annak nem is hiszünk és nem engedelmességek. Krisztus, az egyház alapítója és láthatatlan feje, az igaz hit épentartására s továbbterjesztésére, valamint egyházának kormányzására embereket választott s emberekre ruházta az élő tanító és kormányzó tekintélyt. Mikor a katolikus ember e tekintély előtt meghajol, Isten előtt hajol meg. Istenért meghajolni azok előtt, akik Isten nevében, Isten helyett fölöttünk állnak, nemcsak nem alázza meg az embert, hanem fölemeli. Aki az Isten és a tőle rendelt hatalom előtt nem hajol meg, megalázó rabságba jut olyanokkal szemben, akik nem bírnak joggal fölöttük: pusztán emberektől, szervezetektől, hamis jelszavaktól, szenvedélyeitől függ. Isten emberek által akarja az embereket ideigvaló és örök céljaik felé vezetni; erre ad nekik hatalmat, mikor őket akár egyenesen, mint Jézus az apostolokat, akár a hivatal átszármaztatása által az emberi társaságok élére állítja. „Nincs hatalom, hacsak nem az Istentől”, mondja Szent Pál, „aki tehát a hatalomnak ellenáll, Isten rendelésének áll ellen. Akik pedig ellenállnak, maguk vonnak magukra kárhozatot.” (Róm 13,1.2) Az egyház vezetőinek, éppúgy mint a polgári hatóságoknak, szükségük van a tekintélyre, hogy tanításukat és rendeleteiket a katolikus alattvalók elfogadják. Az irántuk köteles engedelmisség megtagadása lázadás, az Istentől adott rend fölforgatása, forradalom. Ami pedig a tekintélyt aláássa, zúgolódásra, elégedetlenségre, lázongásra visz: forradalmi aknamunka. Értelmetlen és rosszhiszemű szólás azt mondani, hogy Jézus forradalmár volt. Sem Jézus, sem az egyház, sem egyetlen katolikus

nem lehetett soha és nem lehet forradalmár; de ellenforradalmár sem, hanem forradalomellenes, ami egészen más dolog.

A katolikus tehát mások előtti beszédeiben vagy írásaiban az Isten rendelte tekintély tiszteletbentartásán nem enged csorbát ütni. Minthogy az egyházi elöljáróknak, a pápának, püspököknek, lelkipásztoroknak szükségük van e tekintélyükre, oly módon fog róluk és rendeleteikről beszélni, amely e tiszteletet nem kisebbíti. Papság, vagyis egyházi rend nélkül nincs katolikus egyház; s a papságnak az egyházban Krisztustól nyert hatalma van; aki tehát az ún. klerikalizmus ellen küzd, a katolikus egyháznak ellensége.

De a papságnak, a püspököknek, sőt a pápáknak hibáik is vannak. A katolikus még így is szeme előtt tartja a Szentlélek szavát: „Ne dicsekedjél atyád gyalázatával, mert nincs dicsőségedre az ő gyalázata; mert az ember dicsősége atyja tiszteletéből áll és a tiszteletnélküli atya gyalázata a fiúnak.” (Sir 3,11.13) Az egész egyház gyarló emberekből áll; de éppen az is egyik bizonyítéka isteni eredetének és Isten különös gondviselésének iránta, hogy az egyház hivatott szolgálóinak, vezetőinek gyarlósága folytán sem mehetett tönkre. Ha emberi alkotás volna, már régen összeomlott volna e hibák folytán. Ámde mi következik e hibákból? Ha egy orvos tiltott műtéttel gyógyít, ha egy ügyvéd hamis fogásokkal él, ha egy hivatalnok sikkaszt vagy megvesztegethető, ha egy kereskedő vagy iparos csalással gazdagodik: vajon józanul és igazságosan mondhatom-e, hogy minden orvos, minden ügyvéd, minden hivatalnok, minden kereskedő gazember, hogy mind ki kell pusztítani? Nos ugyanígy áll a dolog az egyházi elöljárókkal s a papsággal is. Nem az igazság szeretete, hanem a józan gondolkodás és az emberi igazságosság hiánya adja a szót azok ajkára, akik egyesek hibái miatt az egész papság ellen szítanak s akik e jelszóval oly sok embert gyűlölettel töltöttek el az egyház iránt. Azonban még más is megfontolandó. Ha rólunk terjesztenék, hogy csalók, kapzsiak, házasságtörők stb. vagyunk, nemde joggal vádolhatnók az ily vádak terjesztőit, mint rágalmozókat, és megkívánhatnók, hogy szavaiknak ne adjanak mások hitelt? Nem azt kívánja-e a józanság és igazságszeretet az egyházi elöljárókkal szemben is, hogy ne adjunk hitelt a vádaknak s ne terjesszük, ami nincs bebizonyítva? Sőt nekik még nagyobb szükségük van jó hírnevükre, mint másnak, és a kisebb hibák elmondása is többet árt nekik, mint másnak a nagyobb hibák elhíresztelése. Tehát nekünk is még nagyobb kímélettel kell óvnunk az ő hírnevüket. S ezért nem híreszteljük, nem tárgyaljuk a nyilvánosság előtt még valódi hibáikat sem.

Azonban egyházunk iránti szeretetünk nem azt kívánja tőlünk, hogy az egyháziak botlásait helyeseljük. Nem kell s nem szabad védenünk pl. ha a papi nőtlenség fogadalmá ellen vétenek egyesek; nem lehet helyeselni, ha valamelyik egyházi elöljáró hamis tanítást adna elő. Sőt védekezni kell és a híveket is meg kell védeni a kártól, amelyet ezek okozhatnak. Hogy mit és hogyan lehet tenni, megmondja a fönti szabály és az egyház iránti szeretettel párosuló tapintat. Mikor a IV. században az áriánusok Krisztus istenségét, az Atyával egy természetét, tagadták és sok püspök is áldozatul esett a tévedésnek s hirdette a tévtant: Szent Jeromos szerint „a nép fülei igazhívőbbek voltak pásztoraikénál” s megtették azt, amit ilyenkor az egyházas fölfogás sugall: ahhoz fordultak, aki a kételyt eloszlathatta, a római pápához. Mikor 1546-ban a kölni érsek, Wied Hermann, nyíltan igyekezett városa és egyházmegyéje híveit a katolikus egyháztól elszakítani és a protestantizmusra átvezetni, Boldog Canisius Péter, mint hitszónok, a hamis tanítások veszedelmét bátran és nyíltan föltárta a hívek előtt, de az érsek személye és hivatala iránt tiszteletre buzdította őket. A tudós és bátor Gropper János kanonok buzdítására azonban megtette a szükséges lépéseket a császárnál és a pápánál is, hogy az érseket jobb belátásra bírják vagy tőle az egyházat megszabadítsák. Mikor 1570 táján a löweni egyetemen Bajus (Le Bay) Mihály teológiai tanár az igazhitűség palástja alatt s jóhiszeműen veszedelmes tévtanításokat kezdett előadni, amelyek közelállottak a protestantizmus tévedéseéhez és később a janzenizmus tévtanához vezettek: tanártársa, Boldog Bellarmino Róbert, későbbi bíboros, nem a nagytekintélyű férfiú

személyét támadta meg, hanem előadta az egyház tanítását s evvel megcáfolta a tévedéseket, anélkül hogy szerzőjüket megnevezte volna.

Egyházunk iránti szeretetünk arra fog ösztönözni, hogy a valódi hibák megjavítására közreműködjunk, a rágalmakkal szembeszálljunk; kíméljük a személyek, egyházi elöljáróink tekintélyét s oda forduljunk orvoslásért, ahol az Jézus rendelése szerint várható, nem a nagyközönséghez; és – imádkozzunk.

VII. A katolikus tudomány

Nagyon divatos, még a legújabb időkben is, lebecsülni a katolikus egyházat a tudomány terén. Legalább nekünk, katolikusoknak, tudnunk illenék az igazságot e téren is; de nemcsak tudnunk, hanem védenünk is. A lefolyt évszázadban annyit magasztalták a tudomány vívmányait, hogy észre sem vették, mikor mindeme nagy tudomány már csődbe jutott. Nem arról a tudományról szólunk, amely csak a kísérletezésekből folyó közvetlen következtetésekkel foglalkozik, hanem arról, amely hivatva volna az embernek egységes világnézetet nyújtani, a bölcselétről. A kísérleti tudományok azonban, mikor a bölcselkedés terére csapnak át, szintén beleesnek abba az anarchiába, amely ma a bölcsélet terén dül. Hogy a bölcsélet terén anarchia dül, azt ma a legtekintélyesebb tudósok kénytelenek bevallani. Így a nem régen elhunyt német bölcselő, Paulsen. Mások is megállapítják, hogy „a bölcsélet mai állása a legsivárabb szétdúltság és zavar állapota” (Opitz H. G). Ma már nincs föltétlen, hanem csak relatív, viszonylagos igazság. Ami egynek igaz, az lehet másnak hamis, és fordítva; ami ma igaz, holnap hamis lehet. Minden csak folyamat s ezért nem is lehet egységes bölcséleti világnézetéről szó. Egy másik iskola, az ún. pragmatizmus, szerint igaz és hamis csak annyit jelent, mint hasznos vagy káros az életműködés szempontjából. Mily ellenmondások rejlenek ezen állításokban, most nem fejtegetjük; annyi bizonyos, hogy ezek a ma uralkodó állítások az igazságnak s evvel együtt a tudománynak, amely az igazságért van, halálát jelentik. S hogy jutottak ide? Ugyanazok útján, akiket ma is a modern gondolkodás mestereiként magasztalnak: Kantnak állításaiból kiindulva, Hegel forradalmi bölcséletén át a mai relativizmusig és pragmatizmusig. Hogy legyen az ily tudomány fáklya, amely megvilágítja, honnan jön az ember s hová megy? Minden bizonytalan, mint a régi pogányoknál. Nem csoda, ha e tudósok is mind harcban állnak egymással s jóformán mindennap új rendszereket találnak ki, amelyeket a következők halomra döntenek.

Evvel szemben a katolikus egyház hívei szilárdan tartják a józan ész világos elvét, hogy van örök érvényű, változatlan igazság s az egyik igazság a másiknak nem mondhat ellent. Ezáltal megőrzi a pusztán természetes tudománynak méltóságát, egységes összefüggését s erejét. De az egyház, éppen hivatásánál fogva, még inkább őre lett ama tudománynak, amely a vallási alapigazságokat tartalmazza. A nemkatolikus körökben már a túlvilág, sőt az Isten létezését, a lélek halhatatlanságát, az akarat szabadságát, a bűnt és jót tagadják, s az örült Nietzsche szerint már nem illik kereszténynek lenni! A modernizmus hívei is tagadják minden vallás alapigazságait, mert szerintük az Isten s a vallás gondolata csak egy velünk született vallási érzésből fakad s képződik át dogmákká (hitcikkelyekké). Ez tulajdonképpen tagadása a vallásnak. Nem csoda, ha az ilyen tudományon felépülő vallás az erkölcs terén is eltéved. Az ember független Istentől, csak magának felelős; tehát tehet, amit akar. Ez az elv a gyakorlatban proletárvilágra fordítva, nem egyéb, mint a bolsevizmus. A bolsevizmus ugyanaz az istentelenség, amelyet a műveltek a tudomány köntösében követtek. Az egyház őrizte s őrzi azt a tudományt, amely a vallás alapigazságait, a józan ész világával megismerhetőnek mondja. De leghűebb őrzője maguknak a kinyilatkoztatott igazságoknak, a keresztény hittudománynak. A tőle elszakadt felekezeteknél maga e hittudomány már annyira felbomlott, hogy alig van köztük két hittudós, aki a Szentháromságról, Krisztusról,

stb. ugyanazt vallaná. Ez pedig egyértelmű azzal, hogy már keresztény voltuk is kétségessé vált. „Ha ma még létezik kereszténység,– mondta Schlegel Frigyes még protestáns korában, – ezt a katolikus egyháznak köszönjük.” A kinyilatkoztatott igazságokat csakis a katolikus egyház őrizte meg csorbítatlanul; ezek az igazságok rendszerbe foglalva alkotják a katolikus hittudományt.

A katolikus egyháznak ezen hittudomány fönntartásában a Krisztus ígérte állandó támogatáson kívül szolgálatára voltak azon szentéletű és tudós emberek, akiket Isten időről-időre egyházában a hit igazságainak kifejtésére, magyarázására, védelmére támasztott. Az első századok e tudós és szent férfiai *szentatyáknak* nevezzük, aminő Szent Ágoston, Szent Leó, Szent Gergely pápa stb. Minthogy ők sokszor a hitigazságokat egyszerűen fejtegetik s nem rendszeresen, *pozitív* tanítóknak is nevezik őket. Később, főképp a XIII. századtól fogva egyes hittudósok a keresztény tant rendszerben adták elő a katolikus egyetemeken, főiskolákon, ezért *skolasztikusoknak* nevezték őket. Legkiválóbb köztük Aquinói Szent Tamás, és Szent Bonaventura. Ezekről szól a

Tizenegyedik szabály. „Dicsérni a pozitív és a skolasztikus tant; amint ugyanis a pozitív tanítóknak mint Szent Jeromosnak, Szent Ágostonnak, Szent Gergelynek, stb.-nek sajátossága inkább abban áll, hogy az indulatot fölserkentik Urunknak Istenünknek mindenben való szeretetére és szolgálatára, éppúgy a skolasztikusoknak, mint Szent Tamásnak, Szent Bonaventurának, a Magister sententiarumnak¹, stb.-nek különös sajátossága az, hogy az örök üdvösségre szükséges kérdéseket meghatározzák, vagy megmagyarázzák a mi korunk számára és képesítenek az összes tévedések és álokoskodások lerontására és kifejtésére. Mert a skolasztikus doktorok újabb időben éltek s így értékesítették a Szentírás igazi értelmezését és a pozitív tudósok és a szent egyháztanítók írásait; de ezenkívül maguk is az isteni kegyelem által fölvilágosodottak és belátással bírnak és az anyaszentegyház zsinatai, kánonjai és határozatai is segítségükre szolgálnak.”

Már a humanizmus korában a XV. században, majd a protestantizmus keletkezése idejében s azóta is leginkább a skolasztikus tudományról szoktak az egyház ellenfelei és a félkatolikusok megvetéssel szólni. Igaz, sokszor nem is tudják, miről van szó. De a józan ész s a becsületérzés legalább azt kívánná, hogy az ember ne szóljon arról, amihez nem ért. A skolasztikusok tudománya sokaknál ugyanannyi, mint a „középkori”, tehát elmaradt, elavult tudomány. Pedig éppen nem az. Amit Aquinói Szent Tamás és a többi skolasztikusok tanítottak, az alapelveiben és mint rendszer ma is és a jövőben is szilárdan megállja helyét: a valódi teológia – és philosophia perennis – vagyis a mindenkorra szóló hittudomány és bölcelet. Mint hittudománynak, a kinyilatkoztatott igazságoknál, az örök üdvösségre szükséges kérdéseknél az a sajátossága, hogy mindenben megállapítja a kérdés mivoltát, élesen meghatározza a fogalmakat s megkülönbözteti egymástól; a hitcikkelyeket a Szentírás és a szentatyák tanúbizonyosságain s az egyház régibb és újabb döntésein kívül, ahol lehet, a természetes belátás bizonyítékaival is bebizonyítja, és megmagyarázza s így ésszerű voltukat kimutatja; továbbá a minden oldalról fölvetett s fölvethető ellenvetéseket higgadtan boncolgatja és megcáfolja. A hit tanításait egymással összeveti és szoros kapcsolatukat megállapítva, egységes összefüggő rendszerbe, hatalmas sziklavárba építi őket össze és éppen összefüggésük folytán új meg új oldalról világítja meg őket s evvel hitünk megismerését egyre jobban fejleszti. Az elmúlt 80 év alatt éppen a Szent Tamáshoz való visszatérés adott a katolikus teológiának új föllendülést, amelyet még ellenfeleink sem tagadhatnak; evvel sikerült legyőzni azt az elsekélyesedést és fogalomzavart, amelyet a XVIII. században s a

¹ Lombardiai Péter Szent Tamás előtt élt: tanításait rövid, velős mondatokban (sententiákban) foglalta össze, innen a neve: Magister sententiarum.

XIX. század elején a katolikus tudományba is beszivárgott racionalizmus és más téves irányok létrehoztak.

A skolasztikus tudomány azonban mint *bölcsélet* is, mint a pusztá ésszel megismerhető igazságok rendszere is, védőbástyája az igazi tudománynak. Szent Tamásnak és a skolasztikusoknak éppen az az érdemük, hogy ezen pusztá ésszel megismerhető igazságokat mély gondolkodással és éles bizonyítékokkal rendszerbe gyűjtötték. Ez a bölcséleti rendszer a keresztény bölcsélet vagy skolasztikus filozófia. Sarkalatos elvei, hogy az emberi megismerés az érzékekből indul ki, de az érzékek megismerésén túl is képes hatolni és változatlan, örök igazságokat megállapítani. Ezek az igazságok nem lehetnek egymással ellenmondásban s ezért a természetes igazságoknak s a kinyilatkoztatott igazságoknak összhangban kell lenniük: nem lehet valami igaz az ész előtt, ami ellenkezik a kinyilatkoztatással, a hittel, s fordítva. Minthogy az Isten az első és legfőbb igazság, minden igazság csalhatatlan forrása, az emberi ész pedig sok természetes igazsággal szemben is csalatkozhatik: a keresztény bölcsélet azt a zsinórmértéket tartja be, hogy a tudomány kutatásainak eredménye nem lehet ellentétben a hit igazságaival, s ezért, mint később látni fogjuk, tartózkodik oly megállapításoktól, amelyek a hittel ellenkeznek. Ezzel nem esik csorba a természetes tudomány méltóságán és szabadságán, mert az ész s a tudomány lényegénél fogva nem szabad, hanem az igazság szerint kell igazodnia s méltósága épp abban áll, hogy az igazság szerint igazodik. Az igazság pedig maga követeli az említett zsinórmértékhez való alkalmazkodást Nem válik díszére az emberi észnek s nem méltóságának, hanem gyöngeségének jele, hogy szabad eltévednie.

Az öntudatos katolikus nagyra fogja becsülni annak a tudománynak a képviselőit, amelyet az egyház magáénak vall, s amely egyedül biztosítja számára az igazság birtokát. Ha módjában van, igyekezni fog evvel a tudománnyal jobban is megismerkedni, mint ahogy azt ma is még egyetemeinken és könyveinkben ismertetik. S nem fogja követni azokat, akik elragadtatással fogadják, ha pl. Förster, vagy mások valami helyeset mondanak ki, de figyelembe sem veszik, hogy ami helyeset ezek mondanak, már jórészt századokon át kincse volt a keresztény tudománynak, – szóval nem új, – ami pedig új náluk, igen gyakran nem igaz. Ismerkedjünk meg a keresztény bölcsélettel és mind hitünkre nézve, mind az emberi tudományokban sokkal biztosabb utakra lépünk.

VIII. A katolikus tanokról való beszéd

Katolikus ember, aki hitének tanításait s egyházának intézményeit igazán nagyrabecsüli, nemcsak olyan beszédektől tartózkodik, amelyek nyílt ellentétben vannak az egyház álláspontjával. A katolikus érzéknek visszatetszenek oly beszédek is, amelyek az egyház álláspontjával nincsenek egészen összhangban, amelyek azt többé-kevésbé elferdítik, elhomályosítják. Nem is tekinti ezeket ártatlan túlzásoknak; mert fogalomzavarra adhatnak alkalmat. Egyik esetét az ily beszédeknek ismerteti a következő irányelv:

Tizenkettedik szabály. „Óvatosaknak kell lennünk az összehasonlításokban köztünk, az élők és a boldogult szentek közt; mert nem kis tévedésbe esünk e pontban, ha pl. azt mondjuk: Ez többet tud Szent Ágostonnál, amaz egy második Szent Ferenc, vagy nagyobb is nála, amaz erényes jóságban, szentségben második Szent Pál stb.”

A fölhozott összehasonlítások megtévesztők. Ma élő emberek, ha mégoly tudósak és ékesszólók is, sohasem jöhetnek egy sorba pl. Szent Ágostonnal vagy más szentatyával; mert ezek nemcsak tudós emberek voltak, hanem egyben tanúi, képviselői az egyháznál letéteménybe helyezett s az egyházi szent hagyomány útján megőrzött isteni kinyilatkoztatásnak, ami a mai embereknek nincs meg. Tehát az ő mondásaik a megfelelő határokon belül más, nagyobb tekintéllyel bírnak, mint bármely ma élő emberéi, kivéve a

római pápát, ha mint legfőbb tanító lép fel, és kivéve az egyház püspökeinek együttes, egybevágó tanításait.

Éppígy helytelen s a katolikus fölfogással össze nem egyeztethető az az állítás, hogy ez vagy az az ember oly nagy vagy nagyobb szent, mint Szent Pál vagy Szent Ferenc stb. Az ok igen egyszerű: Szent Pálnak, Szent Ferencnek s más szenteknek szentségét, erényességét mi emberek nem is tudjuk mérlegelni s megítélni; ezt csak Isten tudja. Éppígy nem látnak be a ma élő emberek lelkébe. Hogy tudnók tehát őket az igazság szerint összemérni? Ítéletünk tehát nem lehet igaz; de egyben tiszteletlenség az üdvözült szentek iránt, mert ők szentségüket már el nem veszthetik; az élők pedig – akárcik is azok, – még nem biztosak arról sem, hogy üdvözülni fognak.

Van azonban még sok más összehasonlítás, amely nem való katolikusok szájába. Csak egy-két példát. Voltak nálunk, akik pl. Kossuthot Magyarország megváltójának nevezték, Krisztussal hasonlították össze. Akárhogy vélekedjék is valaki Kossuth érdemeiről, az ily egybevetés nemcsak ízléstelenség, hanem tiszteletlen beszéd Krisztus urunkról, ami nem egyéb, mint istenkáromlás. Mert egy embert sem lehet, sem tréfából, sem jószándékú lelkesülésből, az Istenemberrel összehasonlítani, vele egy sorba állítani. Az ily összehasonlítások, még ha bizonyos vallási tudást elárulnak is, azt is elárulják, hogy szerzőik vallási érzéke nem finomult – s lassanként éppen a katolikus érzés eltompulására visznek. Éppígy, ha valaki ír vagy szól „a magyar Szentlélekben való megújulásról”; – de a magyar kálvária, magyar föltámadás stb. szintén kevésbé katolikus szólások, bár igen sokan nem is érzik, hogy nem valók. Jórészt kiveszett már e pontban a finom érzék, a katolikus fölfogás.

Az emberi nagyságok magasztalásában sokszor már ott tartunk, hogy az ő kevésbé kedvező színben való beállításukat vesszük káromlásszámba; míg a Krisztus és a szentek elleni tiszteletlenség föl sem tűnik. Mégpedig sokszor olyan embereket tekintenek sérthetetleneknek, akiknek sem élete, sem műveik nem voltak feddhetetlenek. Műveikben csakugyan meg lehet találni ama bomlasztó és rontó eszméket, a vallás és egyház elleni támadásokat, amelyek miatt éppen nem érdemlik meg a folytonos magasztalást. Ez a tisztelet már valóságos bálványozásba megy át: az emberek mindenfölött való kultuszába, ami ugyan a szabadkőművesek szempontjából vívmány, de a katolikus öntudat és érzék teljes eltompulását jelenti.

Ide tartozik a „Magyar Hiszekegy”, „Magyar Miatyánk” is, amely utóbbi egy újabb költőnkénél még avval a Jézus tanításához méltatlan ferdítéssel is meg van toldva, hogy majd akkor bocsátunk meg ellenségeinknek, ha visszaszereztük hazánk határait. Jézus nem ily föltételes megbocsátást követelt híveitől. A „Magyar Hiszekegy”-ben pedig egymás mellett, ugyanazon „hiszek” szóval egybekapcsolva állnak kinyilatkoztatott igazságok: Isten s az ő örök igazságossága, – meg a keresztény hit tárgyát nem képező dolgok. Ez, ha jámbor óhajként fogjuk is föl, fogalomzavarra vezet és tudunk máris eseteket, hogy vezetett. Előfordult, hogy gyermekek a „Hiszekegy”-et csak a „Magyar Hiszekegy” alakjában tudták, de az Apostoli hitvallást nem, pedig ezt súlyos bűn terhe alatt minden gyermeknek és felnőttnek tudnia kell, legalább annyira, hogy ha kérdezik, mi van az egyes ágazatokban, felelni tudjon rája.

Fogalomzavarra adhat alkalmat az is, ha pl. valaki így szól: „Ha Szent Pál ma élne, ezt vagy azt tenné; így vagy amúgy beszélne.” Nehéz lenne megmondani, mit tenne vagy hogy beszélne, írna ma Szent Pál, vagy más szent, mert nem beszéltünk vele. Azt azonban tudjuk, mit tett és mit mondott; és a tettek s e szavak nem egy esetben éppen az ellenkezőjét mutatják annak, amit az említett sejtetésekkel el akarnának velünk hitetni.

Ha egyházunk szellemében gondolkodunk és beszélünk, tartózkodunk oly szólásoktól, amelyek nem tükröztetik vissza hamisítatlanul a katolikus álláspontot, mert a szavak ugyan szavak, de a gondolkodást árulják el és gondolatokat keltenek. Féligazságok, félreérthető

szavak pedig vajmi gyakran éppen a téves fölfogást rögzítették s rögzítik meg az olvasókban s hallgatókban.

IX. Ítéletünk alávetése

Katolikus hitünk az isteni kinyilatkoztatáson épül föl. Isten, mint értelmes lény, azt amit ő tud, más értelmes lényeknek is tudomására hozhatja, csakúgy mint mi, sőt sokkal tökéletesebb módon. S ezt meg is tette, még pedig legkiválóbban egyszülött fia, Jézus Krisztus által. Minthogy az ő tudása végtelen tökéletes, mindenre kiterjed s mindenbe behatol: a tévedés nála ki van zárva. De szentségével az is ellenkezik, hogy tévedésbe ejthessen valakit. Ha tehát tudjuk, hogy Isten valamit kinyilatkoztatott, föltétlenül biztosak vagyunk benne, hogy az igaz; tehát kötelesek is vagyunk azt igaznak tartani az ő tekintélye alapján, vagyis kötelesek vagyunk hinni. Ekkor Isten tanúsága a bizonyíték, amely előtt értelmünk s akaratumk meghajol. De honnan tudjuk, mit nyilatkoztatott ki Isten? Ezt az egyháztól tudjuk meg; ezért szervezte Jézus az ő egyházában a tévedhetetlen legfőbb tanítói tisztelet s ruházta ezt Péterre s utódaira, valamint a vele egyesült apostol-utódokra, a püspökök testületére. Amikor tehát a tanító egyház, a pápa vagy a zsinat, legfőbb tekintélyével valamit mint kinyilatkoztatott igazságot hirdet ki, bizonyosak vagyunk benne, hogy az az állítás Istentől kinyilatkoztatott igazság, vagyis dogma. A dogma nem egyéb, mint szavakban kifejezett kinyilatkoztatott igazság, amelyet isteni és katolikus hittel kell elfogadni, vagyis azért kell igaznak tartani, mert Isten nyilatkoztatta ki – ez az isteni hit; – még pedig egyháza által adja elő – s ennek alapján katolikus a mi hitünk.

Aki valamely ily igazságot nem fogad el, az *eretnek*. Eretnek (haereticus) annyi, mint válogató, mert válogat az igazságokban; némelyeket elfogad, másokat nem. Az ilyen elszakad az egyháztól, sőt hite sincs, mert világosan mutatja, hogy sem az Isten, sem az egyház tekintélye nem elég neki arra, hogy higgyen. Evvel pedig üdvösségét teszi kockára.

Hogy így el ne tévedjünk, ítéletünket alá kell vetnünk az egyháznak, mint a következő elv mondja:

Tizenharmadik szabály. „Hogy mindenben biztos úton járjunk, azt kell tartanom, hogy ami nekem fehérnek látszik, feketének higgyem, ha a hierarchikus egyház úgy dönt. Mert hiszem, hogy Krisztus Urunk, a vőlegény, és jegyese, az egyház közt azonegy lélek van, amely bennünket igazgat és lelkünk üdvére kormányoz. Ugyanis ugyanaz a Szentlélek és a mi Urunk, aki a tízparancsolatot adta, igazgatja és kormányozza anyaszentegyházunkat is.”

Ezen szabály világosan megmondja, miben nyilvánul meg ítéletünk alávetése az egyház tanításaival szemben és hogy miért kell ítéletünket így alávetni. Megjegyzendő: nem azt mondja a szabály, hogy „feketének higgyem, ami fehér”, hanem „ami nekem fehérnek látszik.” Ami fehér, azt az egyház nem mondhatja feketének; így az egyház, a pápa sohasem mondhatja ki, hogy pl. a Szentháromságban négy személy van. Ez ellenkeznék éppen az egyháznak Istentől ígért támogatásával, amelynek alapján a kinyilatkoztatott igazságokban nem tévedhet. Ellenben az emberi értelem nemcsak tévedhet, de sokszor valóban téved is, tehát joggal mondja a szabály, hogy bár nekem valami „fehérnek látszik” is, „feketének higgyem, ha a hierarchikus egyház úgy dönt.” Így szemem s tapintásom, ízlésem nyomán úgy látszik nekem, hogy az Oltáriszentségben kenyér és bor van az oltáron; de Jézus szavai s ez egyház tanítása nyomán erősen hiszem és vallom, hogy nem kenyér és bor az, amit látok, tapintok, megízlelek, hanem Jézus valóságos teste és vére.

Lehet-e az embernek ítéletét így megtagadnia s alávetnie? Igen; s evvel, bár áldozatot hoz, de nemcsak nem alacsonyítja le magát, hanem a legbiztosabb és legnemesebb zsinórmérték szerint, a legfőbb igazság szerint igazodik. Az igazságot követni nem alacsonyítja le az embert; s dőre és hazug azok beszéde, akik azt mondják, hogy az igazságot

keresik, ha azt Istennél nem akarják megtalálni. Az igazi tudomány csak az igazságot keresheti, s csak annak szolgálhat; tehát nem szabad, hanem az igazság köti. Értelmünkkel képesek vagyunk az igazságot megismerni, és ahol az igazság nyilvánvalósága kétségtelen világossággal áll előttünk, szükségszerűleg állítjuk is azt; ítéletünket nem másíthatjuk meg, de föl sem függeszthetjük. Ilyképpen sok igazságot megismerünk pl. hogy létezőnk, hogy $2 \times 2 = 4$ stb. De van sok dolog, amelynél nem jutunk ily bizonyosságra, mert nyilvánvalóságuk nem kényszerítő; s ezért nem is állíthatjuk őket oly kétségbevonhatatlanoknak. Ezeknél lehetséges ítéletünket, amely az egyik oldalra hajlik, megtagadni s alávetni más ítéletének, akiről tudjuk, hogy nem téved s az igazat akarja mondani. Tudjuk pedig, hogy ez az eset forog fönn az egyház tanításainál. Az igazság nem lehet ellentétben az igazsággal; ami az igazsággal ellentétben áll, nem lehet igaz. Bizonyos pedig, hogy Isten a legfőbb igazság; s mert sem nem tévedhet, sem tévedésbe nem ejthet, az ő szava nagyobb bizonyosságot nyújt afelől, amit kinyilatkoztat, mint bárminő más tudományos okok, amelyeknek nyilvánvalósága nem kézzelfogható. Az is bizonyos, hogy az örök üdvösségre szükséges kérdésekben Isten az ő tanító egyházával van. Jézus ígérete alapján; tehát ezekben az egyház sem tévedhet és nem vihet bennünket tévedésbe. Az egyház Jézus jegyese, akit ő szeret s akit ugyanaz a szellem vezet, mint magát Jézust: az Isten lelke, maga az Isten. Jézus a Szentlelket ígérte egyházának, aki őt minden igazságra vezérli. „A hit és értelem közt, – mondja a vatikáni zsinat – sohasem lehet igazi ellentét. Mert ugyanaz az Isten, aki a titkokat kijelenti és a hitet belénk önti, adta az emberi léleknek az értelem világosságát is. De Isten nem tagadhatja meg magát, sem egyik igazság nem mondhat ellen a másíknak. Ha látszólag ellentét mutatkozik, onnan van, mert vagy nem értette s magyarázta meg valaki a hit dogmáit az egyház értelmében, vagy mert önkényesen felállított véleményeket az értelem biztos ítéletének mond.” Ami a hittel ellenkezik, teljesen hamis. Ez tehát az oka, miért vessük alá ítéletünket az egyház ítéletének az említett módon. Nem látjuk be a hit tanításait? Éppen ezért kell ítéletünket alávetni. S miben kell ítéletünket alávetnünk? Elsősorban oly dolgokban, amelyek az egyház tanítótisztének egyenes és közvetlen tárgyai, tehát amelyeket Isten kinyilatkoztatott s amelyek a Szentírásban vagy a szent hagyományokban foglaltatnak. Ezek a dogmák, a hitcikkelyek. De közvetve és szükségszerű kapcsolatban azok az igazságok is beletartoznak az egyház csalatkozhatatlan tanítótisztének körébe, amelyek vagy szükségképpen következnek a kinyilatkoztatott igazságokból, vagy amelyek föltételei ezen igazságoknak, úgy hogy tagadásuk folytán a kinyilatkoztatott igazságok is meginognának. Az egyház kötelessége örködni, hogy ezen igazságok, a hit letéteménye, sértetlenül, tisztán megmaradjanak; tehát szoros joga is van örködni, hogy oly tanításokat ne kockáztassanak, amelyek a hitet veszélyeztetik s aláássák. S Jézusnak ugyanazon ígérete és támogatása, amely az egyházat a hitigazságok hamisítatlan tanításában segíti, – védi és vezeti az egyházat abban is, hogy tudja s eldöntse, mely igazságokat kötelesek hívei elismerni s mely állításokat kell elvetniük, hogy az igaz hit csorbát ne szenvedjen. Innen van, hogy az egyház a vatikáni zsinaton elítélte az ateizmust, panteizmust, racionalizmust, materializmust; IX. Pius pápa elítélte a liberalizmust, a szocializmust, X. Pius pápa pedig a modernizmust és agnoszticizmust. A katolikus mindezekben hívő alávetéssel tartozik az egyház iránt.

Megesik, hogy az egyház feje, a pápa, bár hivatalosan, de nem ünnepélyes módon ad elő valamely tanítást. IX. Pius pápa 1863. dec. 21-én a müncheni érsekhez intézett levelében hangsúlyozza, hogy a katolikus tudósok nemcsak a dogmákat kötelesek elfogadni, hanem „a római kongregációk” (a pápa elnöklete alatt működő bíborosi hivatalok) tanítódöntéseinek is alá kell vetniük magukat. És elítélte *Quanta cura* kezdetű körlevelében az állítást, hogy „a Szentszék határozataival s ítéleteivel szemben, amelyek az egyház közjavára, jogaira s fegyelmére vonatkoznak, amíg nem érintik a hit és erkölcs dogmáit, bűn nélkül és a katolikus hitvallás csorbítása nélkül megtagadható a hozzájárulás és engedelmesség.” X. Pius pedig

1907-ben kárhoztatta a véleményt, hogy „az egyháznak nem tiszte, ítéletet mondani az emberi tudományok állításairól.” Az Isten lelke vezeti az egyházat s különös gondviselése az ilyen kérdésekben sem hagyja cserben. Maga a teljes csalatkozhatatlanság azonban csak a pápa személyes kiváltsága és csak a hit és erkölcsstan ünnepélyes döntéseiben van meg. Ezért nem hozható fel ellenetesként a Galilei-eset. Az egyházi inquisitio kongregációja hozta a döntést Galilei ellen s mondta tévesnek állításait. Bár a döntés a pápa jóváhagyásával történt, a bíborostestület mégis saját nevében cselekedett s nem a pápa maga nyilatkozott, és főképpen nem ünnepélyes módon. A bíboroskongregáció döntése téves volt, de nem érinti a pápa s az egyetemes tanítóegyház csalatkozhatatlanságát. Ily esetek azonban éppen az isteni gondviselés folytán igen ritkák, sőt egyes tudósoktól eltekintve, akik bizonyos kérdéseket külön behatóan tanulmányoztak, a hívőknél egyáltalán nem fordulnak elő. Éppen ezért rendes körülmények közt a nem ünnepélyes egyházi tanítások előtt is meg kell hajolnunk, azokat bensőnkben elfogadnunk. Azt, hogy valami dogmába ütközik-e vagy sem, nem mi vagyunk följogosítva eldönteni, hanem a tanító egyház. Ha az egyházzal együtt érzünk, ami a katolikusoknak már vérükben van, minden ily döntést készséggel s örömmel fogadunk, még ha nem vonatkozik is a szorosán vett hitcikkelyekre. A katolikus érzék, amely a Szentléleknek a hívek lelkében való működésének gyümölcse, hamar észrevéteti velünk, hogy valamely állítás (könyvben vagy beszédben) minden ízében katolikus-e vagy sem.

A tanítóegyház a pápából s a vele egyesült püspökökből áll. Csak nekik van joguk Jézus megbízása alapján a híveket tanítani. A pápa és püspökök kizárólagos joga más lelkipásztorokat megbízni a hívek tanítására s vezetésére. Éppígy csak a püspökök adhatnak fölhatalmazást a teológia tanítására, vagy a prédikációra, hitoktatásra vagy a népmisziókra. Ez a megbízás, fölhatalmazás a *missio canonica*, kánoni küldetés. Akiknek a püspök e megbízást nem adja meg, vagy akiktől megvonja, nem jogosult tanítók s ezért nem is követhetők üdvünk veszélyeztetése nélkül. Szereplésük és követésük lázadás a Jézustól alapított s Jézus-vezette egyház tekintélye ellen. Evvel összefügg az is, hogy oly autonómia nem volna katolikus-autonómia, amelyben a lelkipásztorokat a hívek akarnák az egyházi fölhatalmazással ellátni. Ez a katolikus egyháznak protestánsná tétele volna.

A katolikus lelkület a kinyilatkoztató Isten s az ő nevében tanító egyház iránti tanulékonyosság szelleme. A tanult embernek sem derogálhat, tájékozódni egyháza tanítása felől. S minél képzetebb valaki, annál később meghajolni az örök igazság, Isten képviselőjének tanítása előtt. Nem az egyes emberek határozhatják meg, hogy ki mit hajlandó igaznak tartani, – ez az eretnecség, a válogatás szelleme –, hanem mindazt el kell, és mi katolikusok készek is vagyunk, elfogadni, amit egyházunk tanít. Evvel az üdvösség egyedül biztos útján maradunk meg.

X. Modern kérdések vitatása

Időről-időre bizonyos vallási kérdések merülnek föl és vitatásuk jóidéig hullámmásban tartja a kedélyeket. E kérdések összefüggnek egyes korok szellemi áramlataival: a korok szelleme ad lökést fölvetésükre. A Krisztus utáni negyedik században kezdődött és sokáig tartotta magát a keresztények közt a vitatkozás, amelyet az ariánusok indítottak meg, vajon az Isten Fia egytermészetű-e (homousios), vagy csak hasonló-e, mint a többi teremtmény (homoiousios), az Atyához. Később más és más ily kérdések kerültek napirendre, így a konstanzi zsinat után (1415): vajon a zsinat a pápa fölött van-e? A protestánsok, névszerint a kálvinisták, a XVI. században az üdvösségre való előre kijelölést, a predestinációt feszegették; mások (főként a lutheránusok) a hitnek önmagában való elég voltát a megigazulásra s üdvösségre; éppígy sokat írtak és beszéltek a kegyelem szükséges voltáról,

de úgy, hogy az akarat szabadságát kétségbe kezdték vonni. Ma ismét más kérdések vannak főltszinen.

A következő szabályok a protestánsok állításait tartják közvetlenül szem előtt; de általános útmutatást nyújtanak arra nézve is, hogy az időnkint fölmerülő ily korszerű kérdésekről miképpen szóljunk mások előtt.

Tizennegyedik szabály. „Ámbár tökéletesen igaz, hogy senki sem üdvözülhet, ha nincs az üdvösségre előre kijelölve [predestinálva] és nincs meg benne a hit és kegyelem, mégis vigyázni kell az összes efféle kérdésekről való beszédben és fejtegetésben.”

Tizenötödik szabály. „Nem kell mintegy szokásszerűen sokat beszélni a predestinációról. Hanem amikor valamiképp beszélünk róla, úgy kell szólni, hogy a nép ne essék tévedésbe, mint ahogy nem egyszer megtörténik, mikor így szól: El van már végezve, vajon üdvözölnöm kell-e vagy elkárhoznom, és jó vagy rossz tetteim nem változtathatnak rajta. Ekképp elrestülnek és elhagyják az üdvösségre és lelki haladásra szolgáló jócselekedeteket.”

Tizenhatodik szabály. Éppígy vigyázni kell, hogy ne sokat és ne egyre-másra és ne a kellő megkülönböztetés vagy magyarázat nélkül beszéljünk a hitről, nehogy ekképp alkalmat adjunk a népnek az elernyedésre és elrestülésre a jócselekedetekben, akár a szeretet által élő hit előtt, akár azután.”

Tizenhetedik szabály. „Hasonlóképpen nem kell túlságos sokat beszélni a kegyelemről és ezt annyira hangsúlyozni, hogy méreggá váljék s az akarat szabadsága tagadtassék. Szabad tehát a hitről és a kegyelemről szólni, amennyire az isteni segítséggel az isteni fölség nagyobb dicsőségére csak lehetséges; – de nem úgy, nem oly módon, főképp a mai veszedelmes időkben, hogy a jócselekedetek és a szabad akarat csorbát szenvedjenek és semmibe se vétessenek.”

1. A protestantizmus alapítói között Kálvin azt tanította, hogy Isten az emberek egy részét már előre kijelölte az örök dicsőségre, egy másik részét pedig a kárhozatra, függetlenül attól, hogy előre látta jó vagy rossz cselekedeteiket és Ádám vétékét. (Institúciók 3. könyve.) Ez a rettenetes tévtan lett átka népünknek is és megöljöje benne az igazi vallásosságnak. Ha mégis találkozunk Kálvin követőinél bizonyos vallásosság, onnan van, mert megmaradt náluk még sok a katolikus örökségből, amelyet egyébként egészében elvetettek; és mert Kálvin tanát sem adták elő mindenütt abban a rideg formában, amelyben ő fölállította. Isten őszinte, igaz akaratú „minden embert üdvözíteni akar és az igazság ismeretére juttatni” (1Tim 2,4) és „Jézus magát váltságul adta mindenkiért” (u. ott 6). Tehát nem igaz, hogy némelyeket már eleve kizár az üdvösségből, előre kijelöl a kárhozatra, másokat meg az üdvösségre, anélkül hogy az ő jó vagy rossz cselekedeteiket, amelyeket előre lát, tekintetbe venné. Ha Isten, az emberek jó vagy rossz cselekedeteinek tekintetbevétele nélkül, előre némelyeket kijelölt volna az üdvösségre, másokat a kárhozatra: akkor mindegy volna, ki hogyan élt, s így vége volna az erkölcsnek; vége volna isten igazságosságának és szentségének, mert nem az erényt jutalmazná s nem a bűnt büntetné, hanem saját előre kijelölését; hiábavaló volna Jézus megváltása a kárhozandók számára: érettük nem halt volna meg. Evvel vége volna Jézus egész tanításának, a kereszténységnek. Vége a szabad akaratnak is. Igaz ugyan, hogy csak azok üdvözülnek, akiket Isten előre megismert mint üdvözülendőket, és kiválasztott; de nem azért üdvözülnek, mert őket Isten előrelátott érdemeik nélkül kiválasztotta, hanem azért, mert előre látta érdemeiket és a kegyelemmel való közreműködésüket is, és ezen érdemüket látva, kiválasztotta őket. Minthogy ez a kiválasztás az Isten szabad elhatározásai közé tartozik, s ezeket az egyes emberekre nézve nem nyilatkoztatta ki; azért nem helyes a predestináció kérdéséről szokásszerűen beszélni, mert igen könnyen téves fölfogás ered belőle a hallgatókban. A szentatyák s velük az egyház azt mondják: tegyük meg, amit tehetünk, hogy a választottak közt legyünk, vagyis imádkozzunk s éljünk Isten törvényei szerint; ezért kérjük a szentmisében, „hogy választottaid seregébe számláltass bennünket.” A kérdés elméletileg

nehéz s ezért tárgyalása, feszegetése nem való a nagyközönség elé, amelynél a helyes megoldás megértésének föltételei jórészt hiányzanak, és amelynél éppen ezért a feszegetés sokakat az örületbe is kergetett, másokat pedig az erkölcsös élet elhagyására vitt. Még pedig nemcsak a köznépnél van meg e veszedelem; az iskolázott embereknél éppúgy, sőt sokszor még inkább.

Épp ily félrevezető volt Luther és követőinek sok beszéde a hitről. Szerinte ha az ember vétkezett, bűnei meg vannak bocsátva, vagyis inkább be vannak takarva, ha erősen hiszi, hogy azokat Isten megbocsátotta. A bánat s egyéb jócselekedetek haszontalanok a megigazulásra, mert a pusztá hit üdvözít. Ez a tévtan is arra vitt, hogy az emberek bátran vétkeztek; nem vették figyelembe, hogy „a hit cselekedetek nélkül holt” és hogy Jézus az evangélium nyomán a cselekedetek szerint ítéli meg az embereket.

Hasonló egyoldalúság volt és sok tévedésbe vitte a nagyközönséget annak hangsúlyozása, mily szükséges a kegyelem, úgy hogy nélküle az ember csak vétkezni tud, tehát a pogányok összes cselekedetei csak vétkek lehetnek. Ha ez áll, az ember akarata nem szabad, hanem önmagától csak egyirányban, még pedig csak rosszul választhat. Az igazság az, hogy az ember, a pogány is, természetes erkölcsi jócselekedetekre önmagától is képes; de az örök üdvösségre érdemszerző cselekedetekhez rászorul az Isten kegyelmére mindenben. Isten pedig a maga részéről készen tartja s meg is adja a szükséges és elegendő kegyelmeket a jóra; de velük szabad akarattal közre kell működnünk és kérnünk további kegyelmeit.

Hasonló kérdések feszegetése nem tűnt le egészen a napirendről. Tárgyalásuk igen alapos jártasságot kíván a hittudományban és szoros ragaszkodást az egyház tanításaihoz, hogy el ne tévedjünk és kevésbé szabatos állításainkkal másokat tévedésbe ne ejtsünk. A hiba ma is ott van, hogy míg más tudományágakban joggal elvárjuk, hogy aki nem szakember, ne szóljon, hanem hallgasson a szakemberekre, addig a vallási kérdésekben akárki vajmi hamar szakembernek tartja magát s hozzászól és ítéletet mond róluk, pedig annyit sem ért hozzájuk, mint a hajdú a harangöntéshez. Így keletkeznek azután az újabb meg újabb tévtanok, eretnokségek, a szembehelyezkedés az egyház tanával; s ha az egyház elítéli e tévedéseket, s azok szerzőit, így származik a zúgolódás az egyház ellen. Pedig ő csak kötelességét teljesíti, gyermekeit a tévedésektől védi. Hamisat, megtévesztő dolgot mondani nem nehéz, s az ily hamis vélemények terjedéséhez sem kell sok: csak tudatlanság vagy szándékos ferdítés a szerzőkben, ami nem kíván nagy szellemi képességet; és tudatlanság s korlátoltság a közönségben, ami ismét nem vall nagy szellemi képességre s képzettségre. Ellenben az igazság földérintésére és szabatos előadására nemcsak tehetség, hanem sok tudás és szorgalmas tanulás szükséges, ami sokaknál hiányzik. Az egyházához hű katolikus tehát beszédeiben és írásaiban nem hagyja figyelmen kívül az ily kérdésekben a kellő óvatosságot.

2. Idők jártával új kérdések járják be a világot, amelyek a vallási térre vonatkoznak. Modern nézetek vetődnek föl s uralkodnak egy ideig a lelkeken. Az egyház nem mindig szólal föl. Vajon a katolikus kapva kapjon-e az ily modern eszméken? Modern az, ami máról-holnapra van; a tegnapi a múlté, a múlt már nem modern; a holnapi pedig még nem az. A katolikus egyház tanai a múlt, a jelen és a jövő számára igazak és ezért mindig modernek maradnak, ha szembehelyezkedik is a korok divatos eszméivel. Nem vall erős és egészséges ítélőképességre, ha valaki azért kap a modern eszméken, mert modernek. Nem mindig az a legjobb, ami a legújabb. Megtévesztő és a tényekkel ellenkező állítás, hogy az emberiség folytonosan emelkedő fejlődésben van. Vajon mai állapotaink emelkedést mutatnak-e az ötven vagy száz év előtti állapotokhoz képest? Vajon a kommunizmus tanai és gyakorlata emelkedést jelentettek, mikor újak voltak s megvalósultak? De ugyanez áll a liberalizmusról is. Az egyház már több mint hatvan évvel ezelőtt elítélte a liberalizmus elveit, pedig akkor virágzásban volt e rendszer, s ma is még sokan igyekeznek föltámasztani s akarnak keresztény-liberalizmust, vagy még katolikus liberalizmust is. Ezt a fából vaskarikát szintén már régen összeférhetetlennek mondta ki az egyház a katolikus fölfogással.

Ilyen megtévesztő modern eszmék és jelszavak: a demokrácia hangoztatása; ilyen az, hogy a „a felekezeti béke kedvéért hallgatnunk kell”; olvassuk és halljuk, hogy a hit csak érzés meg sejtés, vagy akarás; olvassuk, hogy a valláshoz az Istenség „belső átélése”, „a Jézussal való közvetlen kapcsolat” szükséges; vannak, akik a keresztény föllendülést pusztán maguk erejéből akarják elérni, s az Isten kegyelmével s áldásával nem sokat törődnek, stb. Mindezekben és sok más modern eszmében van némi igazság, de még több megtévesztő és hamis. Így ha valaki például arra a kérdésre, mily álláspontot foglal el a cserkészlet a vallással szemben, azt mondaná: „A cserkészlet maga is vallás”, – igen gyászos tévedésre adhatna alkalmat. Amily kitűnő eszköznek látszhatik is egyébként a cserkészlet a jellem nevelésére, ha jól van vezetve, s bármily szépen beleilleszkedik a vallásosság a cserkészletbe és a cserkészlet a vallásos életbe; ha a cserkészlet maga a vallás, már nem a Jézus tanította kereszténységet mondjuk vallásnak, hanem egészen más valamit, s evvel a vallás tiszta fogalma elhomályosul. Még inkább áll ez a teozófiáról, spiritizmusról stb.

3. Az ily divatosá váló jelszavak és kérdések tárgyalásánál többféle álláspontot foglalnak el az emberek. Sokan azt tartják: „mindegy mit hisz, vagy mit mond az ember, csak becsületes ember legyen.” Ez a vallási közömbösség elve. Ahol kinyilatkoztatott igazságok helyes vagy helytelen fölfogása forog kockán, nem követhetjük ezt az elvet, amely nem az igazságot kutató szellemnek elve, hanem a léha és gondolkodni rest léleknek kényelmes kibúvója. Sokak szemében szellemesnek látszott, s mint ilyent idézgették is, pedig a szellem igaz, gyors és találó működését éppen nem árulja el. Madáchnál *Az ember tragédiájában* Ádám-Tankréd szava, hogy egy i miatt, a homosios vagy homoiusios miatt, minek veszekednek egymással a keresztények? Világos, hogy egy i, egy betű is, sőt egy ékezet is, lényegesen megváltoztathatja beszédünk értelmét. Csakugyan kár-e azon vitatkozni, ha valakit igaz ember helyett gazembernek nevezek? Pedig csak egy i a különbség. Épp így egyre megy-e, ha észjárásom javul, vagy ha avul? ha valakit a beszéd meghat, vagy ha meghajt? ha valakit hajas fejűnek vagy hájas fejűnek nevezek? Még sok ily példát idézhetnénk. Ha a Madách-idézte esetben Jézus, az Isten fia „homo-usios”, akkor egy természetű, egy lényegű az Atyával, tehát Isten; ha ellenben „homoi-usios”, akkor hasonló természetű, de nem azonos természetű, tehát nem Isten; ha pedig nem Isten, akkor vége a kereszténységnek. Tehát csak nagy felületességgel s könnyelműséggel mondhatni, hogy egy i miatt kár vitatkozni; hogy mindegy, mit mond az ember. Ily álláspontot sem foglalhat el katolikus ember a hitbe vágó kérdéseknél.

A másik álláspont az, amelyet egykor Kálvin és Luther követői elfoglaltak, s újabban a modernizmus, a szocializmus hívei elfoglalnak. Minduntalan fölvetik az őket érdeklő vallási kérdéseket; minduntalan feszegetik; lapjaik, beszédeik ritkán hagyják el őket. Persze a maguk módja szerint. Akár tudatlanságból, akár öntudatosan, a vallásra vonatkozó fogalmak és szólások értelmét többé-kevésbé megváltoztatják, elferdítik. Ezzel nemcsak a köznépnél, hanem a magukat művelteknek tartó osztályoknál is tömérdek téves fölfogás terjed el; s a téves fölfogás eredménye az erkölcsi élet eltévedése.

Az egyházához hű katolikus ezeket sem követheti. Nem térhet el az igazságtól s annak szabatos kifejezésétől bárminő még oly szellemesnek látszó eszme vagy szólam kedvéért sem. Tehát a vallásba vágó, azzal összefüggő kérdésekről nem szól, mielőtt azokban alapos tájékozódást nem szerzett. E tájékozódáshoz jóakarattal s tanulékonyasággal kell; s attól kell tanulni, akit Isten tanítónknak rendelt: az egyháztól. Alapos tájékozódás után sem feszeget a nyilvánosság előtt oly kérdéseket, amelyeket a közönség könnyen félreért. Amikor pedig oka van, hogy szóljon vagy írjon, ezt avval az óvatossággal teszi, amelyet a kérdés megkíván: s ezért igyekszik az egyház tanítását oly pontosan, oly szabatosan előadni, amennyire csak lehet. Ezért szívesen aláveti munkáját az arra hivatott egyházi vezetők ítéletének. Boldog Morus Tamás, angol lordkancellár, aki VIII. Henrik alatt szenvedett vértanúságot, saját könyveiről egy ízben így írt barátjának, Rotterdami Erasmusnak: „Napjainkban az emberek

saját hibájukból magát az Isten evangéliumát is elferdítik; ezért nem szeretném a Moriát (Erasmus egy könyvét) angolra fordítva látni; de néhány saját munkámat sem; még azokat sem, amelyeket előbb írtam, ámbár semmi rosszat sem tartalmaznak. Sőt mivel a világ oly hajlandó rosszat látni még a jóban is; nemcsak abba egyezném bele, hogy kedves barátom könyveit saját kezemmel segítsem elégetni; hanem még az enyéimet is inkább hozzájuk dobnám a tűzbe, semhogy belőlük hamis következtetéseket vonjanak az eretnekek.” Így gondolkodik az egyházához hű keresztény, akit a könyvírásra s a nyilvános szereplésre nem a haszon, nem a dicsőség, nem a vitatkozás vágya bír, hanem a tiszta szándék: Isten dicsőségének védelme s a felebarát java. A hű katolikus kész minden szavát az egyház ítéletének alávetni, hogy az vezesse vagy javítsa, nehogy egy hajszálynit is letérjen az igazság útjáról.

XI. A katolikus erkölcsstan alapelve

Sokszor hallani langyosmeleg, vallásukban járatlan s íranta közömbös katolikusok szájából is, hogy mindegy, mit hisz az ember, csak becsületes, tisztességes, erkölcsös ember legyen. Hogy nem mindegy, másutt már láttuk. Akinek mindegy, már megtagadta katolikus vallását. De mi kell ahhoz, hogy az ember erkölcsös, becsületes, tisztességes legyen, hogy cselekedetei erkölcsi értékkel bírjanak, erkölcsileg jók legyenek? A katolikus egyházban vallott fölfogás szerint akkor lesz erkölcsileg jó a cselekvésünk, ha tudjuk, mit teszünk és szabad akaratunkkal, nem erőszak hatása alatt, cselekszünk; ha a tettet mint jócselekedetet akarjuk és vagy kifejezett szándékkal, vagy legalább cselekedetünknek Isten akaratával megegyező, tehát jó volta által, Istenre, mint végcélunkra vonatkoztatjuk. Istenre vonatkoztatjuk cselekedeteinket, még pedig kifejezett szándékkal, ha vagy íranta való szeretetből, vagy az ő örök jutalma reményében, vagy igazságos büntetésétől való félelemből tesszük a jót és kerüljük, amit tilt. Erre vonatkozik a következő elv.

Tizenyolcadik szabály. „Ámbár mindenek fölött nagyra kell becsülni az Istennek tiszta szeretetből nyújtott szolgálatot, mégis nagyon dicséretes az isteni fölség félelme is. Mert nemcsak a gyermeki tisztelet félelme mondható jámbor és szent dolognak, hanem a szolgálói félelem is, ha az ember jobbra és üdvösebbre nem tud emelkedni; és ez is sokat segít arra, hogy az ember fölkeljen a halálos bűnből; miután pedig már fölkel, könnyen eljut a gyermeki tisztelet félelméhez, amely minden tekintetben kedves Isten, a mi Urunk előtt, mert nem választható el az Isten szeretetétől.”

A katolikus erkölcsstan szerint, amelyet a trienti zsinat megerősített, nemcsak azon cselekedeteink helyesek, amelyeket Isten tiszta szeretetéből végzünk, hanem azok is, amelyeket az örök élet jutalma reményében, vagy az örök kárhozattól való félelemből végzünk. Helyes tehát megbánni és elhagyni a bűnt vagy ellenállni a bűn kísértésének; de helyes az erényes cselekedeteket is gyakorolnunk, nehogy elkárhozzunk. Ez az indítóok ugyan, mert félelemből ered, nem a legtökéletesebb, s ezért szolgálói félelemnek neveztetik; de magában véve helyes és Istennek tetsző indítóok. És a gyarló és tökéletesebb indítóokra még elő nem készült embereknél ez az ok kezdi meg a javulás útját. A gyónásnál, ha ezen okból bánja is meg az ember vétkeket, ami szintén egy jó cselekedet, megnyeri bűnei bocsánatát. Nem elegendő azonban az az ok, hogy vétkeinkkel betegséget szereztünk, vagy mások előtt szegyenbe jutottunk, vagy a földi igazságszolgáltatás büntetésének veszélye lebeg fölöttünk. Magasabb indítóok már a gyermeki kegyelet félelme. A nemesebb lelkű gyermek kedveskedik szüleinek, fél őket megbántani, de nem azért, hogy büntetést ne kapjon, hanem mert szereti szüleit, s nem akar nekik szomorúságot okozni. A gyermeki félelem tehát a szeretettel függ össze, abból fakad. Így az Isten szeretete is arra visz, hogy féljünk őt megbántani, és minél több jót tegyünk. A katolikus egyház mindig az Isten tiszta szeretetéből

fakadó cselekedeteknek tulajdonított legnagyobb értéket s ezekre buzdítja híveit; de nem térhet el az igazságtól, amelyet az Úr az evangéliumban is sokszor hangoztatott, hogy az örök büntetés félelme s a mennyei jutalom reménye is jó és üdvös indítóoka cselekedeteinknek s az ezen indítóokokból véghezvitt cselekedetek is erkölcsileg jók és üdvösségesek.

A protestáns, és még inkább a janzenisztikus fölfogás szerint az örök büntetéstől való félelem, vagy az örök jutalom reménye nem helyes indítóok a jócselekvésre, sőt legalább is bocsánatos véték. Az egyház ezt a fölfogást elítélte.

Még sokkal tovább mentek az újabkori tévtanítók. Szerintük méltatlan az emberhez, hogy valamely kivüle álló előtt meghajoljon, hogy más törvényéhez alkalmazkodjék, – ezt nevezik heteronomiának; – az ember csak maga adhat magának törvényt, parancsot, – ez az erkölcsi autonómia. Tehát azon cselekedetek jók, amelyeket az ember, még Istentől is eltekintve, maga ír elő magának, mert jók, s jutalmuk is magukban a jócselekedetekben van. Így beszélnek Kant óta számosan. Sőt újabban egyik egyetemi tanár így mondta ki ezt az elvet: „Azért akarom a jót, mert akarom”, s így az én akaratom teszi cselekedetemet jóvá. Ez az elv az ember dölyfös föllázadásának jelszava a Teremtő Isten ellen, az ember istenítése. Bármennyire hízeleg is az ember büszkeségének, az Istentől való lényeges függését meg nem szüntetheti s így ez az elv ellentmond az ember természetének. Erkölcs pedig az ember természetével ellentétben nem lehet. Ugyanez áll az egész ún. *laikus erkölcstanról*, amely az Istent s az Istentől való függést tagadva, s elhallgatva akarja összeállítani az erkölcs szabályait. Az *altruizmus* is, amennyiben Istenre való tekintet nélkül mondja, hogy csak azon cselekedeteink jók, amelyeket önzetlenül, az emberiség javára vállalunk, téves úton jár. Nem az az önzés, ha én értelmes emberi természetem szava után indulva, lényeges teremtményi viszonyomat követve, Istenben keresem jócselekedeteimmel végső boldogságomat; hanem az, ha a magam ítéletét tűzöm ki zsinórmértékül, s hogy ne kelljen magam fölött mást elismernem, – akár magamat, akár az emberiséget állítom oda végcélul.

Az igazi katolikus az erkölcstani kérdésekben sem hódol be a tetszetős modern tévedéseknek, hanem egyháza álláspontját, tanítását követi és védelmezi – gyakorolva a jócselekedeteket a katolikus elvek alapján. Az Úr Jézus cselekedetekben megnyilvánuló szentséget kíván tőlünk; nem ijedünk tehát meg a Harnack és más protestánsok hangoztatta vádtól, mintha egész katolikus voltunk külsőséges gyakorlatokból állna, – ezt nevezik *Werkheiligkeit*-nak, külső cselekedetekben álló szentségnek. Evvel szemben szerintük a protestáns erkölcs a „bensőség vallása”, vallási bensőséget hozott létre. Ha e bensőség annyit tesz, hogy csaknem minden külső istentiszteletet eltöröltek, akkor ugyan dicsekedhetnek vele, mert csak a prédikáció s egyházi ének maradt meg náluk. De egyébben csakugyan megvan-e a bensőség? Megvan-e a minden kinyilatkoztatott igazságban való élő hit, amely áthatja az ember egész gondolkodását, cselekvését? A remény s az Isten iránti szeretet, amely az embert egyéb belső erényekre, istentiszteletre, igazságosságra, mértékletességre, türelemre stb. viszi? Vannak ugyan náluk még ilyenek; de ezt annak köszönik, hogy még sok megmaradt náluk a katolikus hit örökségéből. Azonban éppen az alapja minden bensőségnek, a hit s a vallásról való fogalom, csaknem annyiféle, ahányan vannak. Tehát az alap maga megrendült. Ellenben a katolikus egyházban, az egyházukhoz hű katolikusoknál él az egységes hit, s a hitből él az igazi katolikus. E hit tartja benne ébren a rendületlen reményt Istenben, s fakasztja a szeretetet Isten iránt. Az Isten iránti szeretet pedig a rugója minden cselekedetének. „Csak a helyes szeretet hoz létre jó erkölcsöket”, – mondja Szent Ágoston. Ez a szeretet adja meg a jó szándékot cselekedeteinknél a kegyelem hatása alatt, s az akaratnak e jó szándéka teszi cselekedeteinket belsőleg erkölcsösekké, Isten előtt is értékesekké. Ezen fordul meg az ember belső értéke is. Isten előtt nem a tehetség, nagyság, gazdagság, hatalom dönt, hanem a jóakarát. A szegény kézműves, gazda, munkás, cseléd erkölcsileg magasán állhat, ha jószándékkal, Isten iránti szeretetből teljesíti kötelességeit; míg a magasállású, gazdag, híres

ember erkölcsileg semmi, ha nincs meg nála a tiszta szándék, ha cselekedetei nem a helyes erkölcsi indítókából folynak.

* * *

Még sokat kellene mondani a katolikus fölfogás elveiről. De száz szónak is egy a vége: Légy bensőleg, szívből-lélekből katolikus; nem mert annak születted, hanem mert az igazság és boldogság útján vagy. Légy egész katolikus, nemcsak félig-meddig, félszemmel másfelé pislantva, nádszálként jobbra-balra hajlongva. Légy tiszta katolikus, fölfogásodban és beszédedben éppúgy, mint tetteidben. A tiszta forrásból merített igazság az, ami „megszabadít titeket.” (Jn 8,32) „Fiaim, –mondja Jézus, – én legyőztem a világot.” (Jn 15,33)